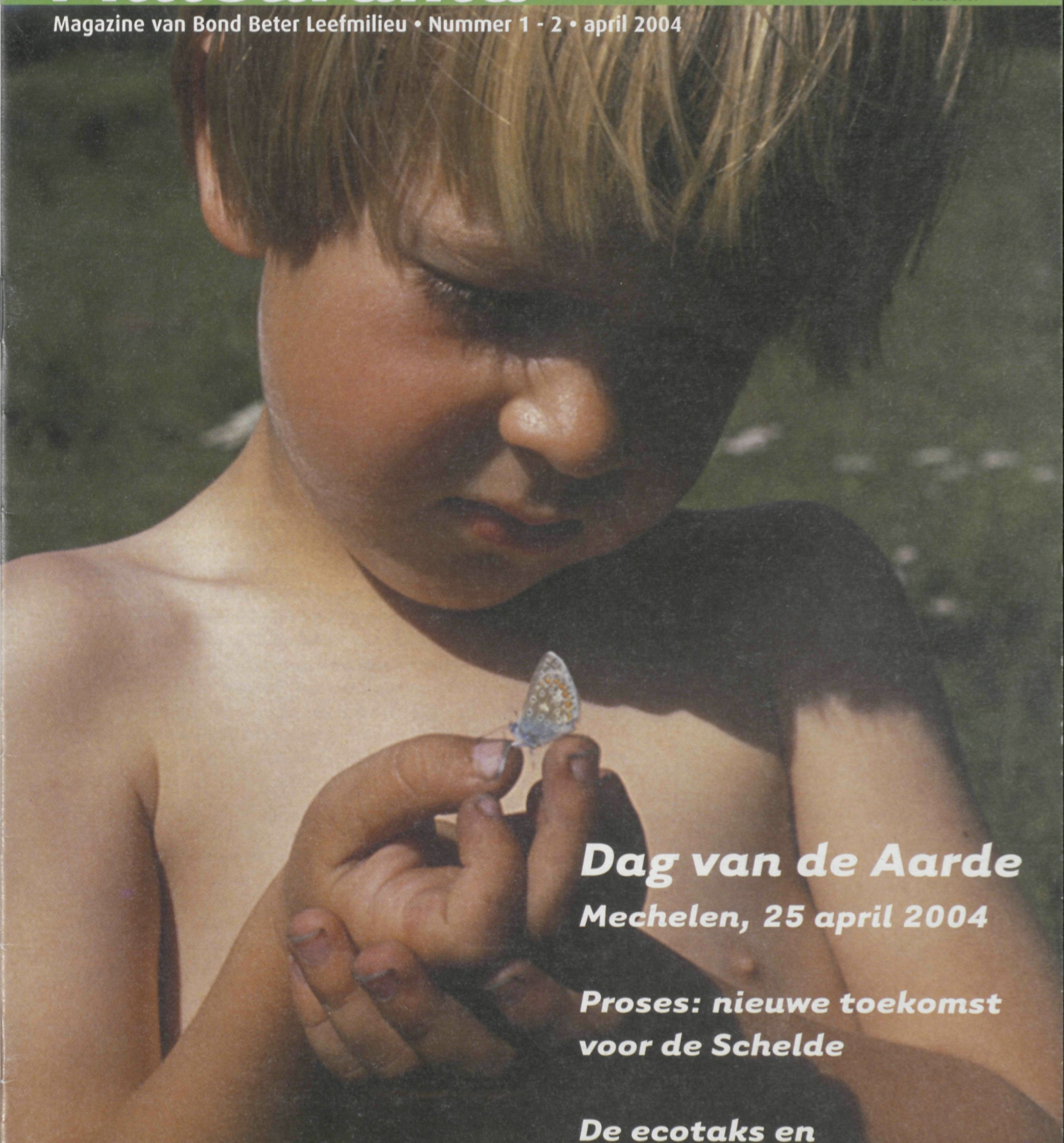

Dag van de Aarde
Mechelen, 25 april 2004

**Proses: nieuwe toekomst
voor de Schelde**

**De ecotaks en
het verpakkingsakkoord**

**Het Belgische Kyotobeleid
doorgelicht**

commentaar

Dag van de Aarde: 4

Waarom ook jij er zondag bij moet zijn!

Het Federaal Plan Duurzame 8

Ontwikkeling, een hopeloos gemiste kans.

Week van de Ruimtelijke 10

Ordering: de problematiek van 'zonevreemde' bossen in Oost-Vlaanderen.

Het verpakingsakkoord is 12

(veel) méér dan de ecotaks.

Te boek: Wat is nieuw en 15

het lezen waard in de BBL-bib?

Kyoto: België heeft eindelijk 16

zijn Kyotoakkoord, maar stelt het ook iets voor?

Reach: het chemicaliënbeleid 20

van Europa en welke chemische rommel bedreigt onze gezondheid in eigen huis?

BIAC is de baas van onze 24

luchthaven en daar wordt duidelijk niet op één leugentje gekeken.

Milieuberichten 26

Verdieping van de 28

Westerschelde:

ProSes koppelt veiligheid aan natuur en economie. En welke kansen biedt het Sigmaplan voor de Kalkense Meersen?

Hier én elders, nu én later!

Op dit moment zingen ze op de secretariaten van alle Vlaamse natuur- en milieuverenigingen overal hetzelfde refrein, en elke avond kinkt dat refrein door tot op de bestuursvergadering van de plaatselijke natuur-, milieu- en actiegroepen. Dag van de Aarde, de dag die ons al maanden bezighoudt en nu pal voor de deur staat. Want inderdaad, nu zondag is het zover. Dan verwachten we ik, jij, zij, hij, wij, jullie en zij in Mechelen. Waarom die dag zo belangrijk is? We durven de vraag nog met moeite stellen ... In de eerste plaats natuurlijk omwille van onze eigen beweging. Worden we samen oud en grijs, zijn we versnipperd en verliezen we daarom aan kracht en invloed? Neen! Op 25 april tonen we wie we zijn: een grote, krachtige, kleurrijke beweging die weet waar ze naartoe wil. En daar ook zal geraken!

Maar we komen natuurlijk niet alleen omwille van onszelf. We komen ook omdat het over zeven weken verkiezingen zijn. En dus zijn we op zoek naar politici die ook weten waar ze naartoe willen. En die weten dat inderdaad ook wel: naar een volgende zitje in het parlement, naar een renderend postje in de raad van beheer van een groot bedrijf, naar een meer dan behoorlijk pensioen ... Maar wij verwachten méér van politici. Wij verwachten van hen een project voor Vlaanderen, België, Europa en de hele wereld. Een project dat staat voor toekomst en leefbaarheid, dat staat voor een maatschappij waarin iedereen zich thuisvoelt, waarin iedereen het goed heeft, waarin iedereen zich kan ontplooien. Wij verwachten dat hier én elders, nu én later. En dat is die boodschap die we met de Dag van de Aarde de wereld willen insturen. En het is dus daar dat jij, samen met ons, de politieke neuzen kunt komen tellen. Tot zondag!

stef boogaerts
hoofdredacteur

Milieurama

Te laat

Ja, je hebt op die eerste Milieurama van 2004 lang moeten wachten, véél te lang. Uiteraard willen we ons daarvoor verontschuldigen. En waarom die Milieurama zoveel later komt? Dat heeft veel te maken met de drukte rond de Dag van de Aarde, de lancering van de nieuwe website van BBL en van de e-zines milieub@BBel en beleidsb@BBel. En natuurlijk ook met ...

... het nieuwe jasje

waarin we deze Milieurama hebben gestopt. Ruim twee jaar na de invoering van de nieuwe huisstijl van Bond Beter Leefmilieu neemt Milieurama nu ook afscheid van zijn oude uiterlijk en krijgt het blad de meer eigentijdse BBL-look. Eigenlijk is dit nieuwe jasje nog maar de eerste stap want we willen van Milieurama in de toekomst een ander en nog véél beter blad maken.

In het volgende nummer ga je dat nog niet echt merken, maar – omdat we met dit eerste nummer zo veel later op de proppen zijn gekomen – wordt het wél een dubbeldik nummer. En wat we jullie willen brengen ...

... in de volgende Milieurama?

- de milieubeweging na de Dag van de Aarde
- ruimtelijke ordening in Vlaanderen: met de liberalen terug naar af?
- interviews met federaal milieuminister Freya Vandenbossche, nieuwbakken BBL-voorzitter Hans Bruyninckx en Gust Feyen, die de voorbije negen jaar aan het roer stond van de Vlaamse milieukoepel
- grootstedenbeleid in Vlaanderen: speelt ook de burger mee?

Europees memorandum

Op 13 juni moeten we met z'n allen naar de stembus. En dat heeft een dubbele reden, want naast het Vlaams Parlement krijgt ook het Europese Parlement die dag een stevige opknopbeurt. En het is jammer dat de Vlaamse goegemeente daar doorgaans zo weinig aandacht voor heeft, want onder andere voor het milieubeleid – en daarvoor dus lang niet alleen – is Europa van heel groot belang. Niet minder dan 80% van onze milieuwet- en regelgeving vindt haar oorsprong in Europees of internationaal beleid. En dat is ook logisch: vervuiling stopt niet aan de grenzen.

Daarom zetten BBL en zijn Brusselse en Waalse partner-koepels in hun Europees memorandum even op een rijtje welke concrete prioriteiten de politieke partijen naar aanleiding van de Europese Parlementsverkiezingen naar voor zouden moeten schuiven. Het memorandum is gebaseerd op het memorandum van het EEB (European Environmental Bureau, de koepel van de Europese milieubeweging). Politieke partijen in heel Europa worden dus met dit eisenpakket benaderd. Uiteraard vind je dit memorandum op www.bondbeterleefmilieu.be, maar je kan het ook gewoon opvragen bij Esmeralda Borgo, 02 282 17 37, esmeralda.borgo@bblv.be.

Wie babbelt er mee?

Samen met een totaal nieuwe website, lanceerde Bond Beter Leefmilieu half januari twee e-zines. Milieub@BBel brengt om de twee weken een greep uit het Vlaamse milieubewegingsnieuws, beleidsb@BBel doet dat eveneens veertiendaags met het beleidsnieuws.

Abonneren is vanzelfsprekend gratis. Je doet dat best via de website: klik op de homepage gewoon ezines aan en daar kun je meteen inschrijven voor één van de e-zines. Of voor allebei, uiteraard.

Hans Bruyninckx volgt Gust Feyen op als BBL-voorzitter

De algemene vergadering van de Vlaamse milieukoepel Bond Beter Leefmilieu verkoos op 24 maart professor Hans Bruyninckx (° Schoten, 1964) tot voorzitter voor de periode maart 2004-maart 2007. Politicoloog Hans Bruyninckx is momenteel hoogleraar internationaal milieubeleid en duurzame ontwikkeling aan de K.U.Leuven en docent milieubeleid aan de Wageningen Universiteit in Nederland. Aan het hoofd van de Vlaamse milieukoepel is Hans de opvolger van Gust Feyen die BBL de voorbije negen jaar door de economische, sociale en politieke jungle van de jaren negentig loodste. In de volgende Milieurama brengen we uiteraard een groot dubbelinterview met beide 'groene heren'.

Colofon

Milieurama
tweemaandelijks magazine van Bond
Beter Leefmilieu Vlaanderen
24ste jaargang, nr. 1-2

Bond Beter Leefmilieu
Tweeerkenstraat 47, 1000 Brussel
tel. 02 282 17 20, fax 02 230 53 89
info@bblv.be, www.bondbeterleefmilieu.be

Redactie

• hoofdredactie: Stef Boogaerts
02 282 17 29, 0497 537 992
stef.boogaerts@bblv.be
• fotoredactie & advertentiewerving:
Linda Sonck, 02 282 17 27,
linda.sonck@bblv.be

Werken mee aan dit nummer

Relinde Baeten, Stef Boogaerts,
Esmeralda Borgo, Wim Bracke, Bram
Claeys, Jassae Cnudde, Lorie Cuypers,
Yanti Ehrentraut, Erik Grietens, Jan
Heyvaert, Iris Lauwaert, Steven Lepez,
Johan Niemegeers, Wim Slabbaert,
Linda Sonck, Jan Turf, Lieve Van
Bockstaal, Lieve Vandeneede, Tijs
Vrolix

Foto cover: Mijl Decleer

Vormgeving: Transparant, Oostende

Druk: Druk in de Weer cv, Gent
Milieurama wordt gedrukt met vegetale
inkten op niet-gebleekt 100% kringloop-
papier.

Verantwoordelijke uitgever

Danny Jacobs, Tweeerkenstraat 47,
1000 Brussel

Abonneren op Milieurama

20 euro: jaarabonnement
40 euro: abonnees in het buitenland
50 euro: steunabonnement
overschrijven op 001-1475409-18 van
Bond Beter Leefmilieu

Combi-abonnementen

Lidorganisaties van Bond Beter
Leefmilieu kunnen hun leden een
uiterst voordelig combi-abonnement
van Milieurama aanbieden. Interesse?
Neem snel contact op met Set en Bea op
het BBL-secretariaat, 02 282 17 20.

Copyleft

Overname van artikelen is warm aanbe-
volen, mits bronvermelding en kennis-
geving.

Advertenties

Adverteerders zijn verantwoordelijk
voor de inhoud van de opgenomen
advertentie. De Milieurama-redactie
noch Bond Beter Leefmilieu dragen
daarin enige verantwoordelijkheid.

Gust Feyen

28

Milieu happening **Dag van** zondag 25 april 2004

Nu zondag, 25 april, schrijft de milieubeweging geschiedenis. Dat kunnen we nu al beweren, daarvoor hoeven we zondag in Mechelen zelfs niet over de koppen te gaan lopen. Alleen al dat we met zoveel organisaties de handen in elkaar slaan voor de milieuhappening van zondag levert ons een plaatsje op in het grote geschiedenisboek van de milieubeweging. Maar dat wil nog niet zeggen dat we jou en alle anderen zondag niet in Mechelen zouden verwachten. Want wanneer we een signaal willen geven aan de politiek, wanneer we hen nog net voor de verkiezingen een echt schot voor hun boeg willen bezorgen, dan moeten we zondag met ons allen samen een hele grote, groene vuist maken. Want dat is dé bedoeling van onze Dag van de Aarde, klinkt het unisono uit de monden van de 'kopstukken' van de beweging die we daarover polsten ...

Waarom we daar met z'n allen zullen zijn en wat we ervan verwachten? Midden in de paasvakantie gingen we dus op zoek naar de mening van enkele 'kopstukken' in de milieubeweging - coördinatoren, directeurs, voorzitters ... Allemaal mensen dus met dezelfde overtuiging als jij en ik, en als al wie je zondag in Mechelen tegen het lijf kunt lopen.

Wie?

Veel volk? "Jaja, heel veel volk", zeggen ze bij de Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV). VBV-roerganger Jasse Cnudde is overigens een onverbetterlijke optimist. En een gezelligheidsbeest. Dus heeft hij zijn antwoord op onze eerste vraag - Wie verwacht je op de Dag van de Aarde? - meteen klaar: "Veel volk, veel goede sfeer. Dat vooral. Het is de eerste keer dat de milieusector zich verenigt rond een leuk en terzeldertijd inhoudelijk evenement. En dat is een goede zaak. Duizenden en duizenden mensen zijn actief geëngageerd voor een beter milieu. En dat we samen komen, kan alleen maar een versterkend gevoel geven. We staan er niet alleen voor, wij zijn met duizenden en

dat is belangrijk om weten."

Peter Thoelen van het Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen (Vibe) hoopt op een heel gezellige ambiance en saamenhorigheidskracht. "Voor wat betreft de opkomst weet ik het echt niet ... Het is een echte testcase hé ... Ik reken er in elk geval op dat het zo succesrijk wordt dat we het de komende jaren kunnen herhalen." Wie Relinde Baeten van de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (Velt) verwacht? "Heel veel mensen uit de milieubeweging. Het is wel even afwachten, voor zo'n eerste keer. Maar ik hoop dat het een flinke traditie wordt, waar we nu de fundamenteën voor kunnen leggen." Voor Danny Jacobs van Bond Beter Leefmilieu (BBL) is het in de eerste plaats de bedoeling om alle verenigingen samen te brengen met een politiek doel. Maar ook om dat doel te bereiken moet je veel volk hebben ...

Ook jonge mensen!

Ook Iris Lauwaert en Yanti Ehrentraut van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) verwachten veel volk, maar ook zij denken vooral aan "iedereen die reeds op vrijwillige

basis in een groene beweging is geëngageerd". Maar toch ook aan een breder publiek: "Maar daarnaast hopen we ook op mensen die kennis willen maken met de natuur- en milieuverenigingen. Doordat het een soort happening is, kan iedereen er terecht. Voor nieuwe mensen is de stap op die manier misschien een stukje kleiner. Het is belangrijk dat er voor iedereen wat wils is, een happening is misschien niet zo krachtdadig als een betoging, maar zo komen we wel op een positieve manier naar buiten. In tegenstelling tot de boerenbetoging van vorig jaar, proberen wij met een positief beeld en concrete oplossingen naar buiten te komen."

Waarom?

En daarmee zitten we meteen bij wat als dé aanleiding voor deze Dag van de Aarde wordt gezien. Ook voor Danny Jacobs blijven de twee middelste zondagen van mei 2003 cruciaal: 11 mei, de betoging van landbouwers, jagers, vissers, grootgrondbezitters en 18 mei, de verkiezingsdag. Ook Luc Dries (WWF) zag met lede ogen aan hoe op 11 mei, een week voor de verkiezingen, jagers, vissers, landbouwers ... elkaar vonden

an de Aarde

Dag van de Aarde • De Nekker, Mechelen • 25 april vanaf 12u

VANAF 12U

ben je welkom voor een picknick (breng je lunchpakket mee of koop ter plaatse een lekker biologisch hapje ...)

kun je ook in het tentendorp terecht, met:

- **een grote tent met milieudebatten:**

VRT-journalist Marc Vandelooverbosch interviewt politici en milieubeschermers over de vijf grote milieuthema's
Vitalski is de ceremoniemeester, 13alaise zorgt voor de muzikale tussendoortjes

- **5 tenten rond de centrale milieuthema's:**

blauw: Meer ruimte voor Water!

groen: Natuur voor iedereen!

klimaat: Een beter binnen- en buitenklimaat!

lucht: Gezonde lucht!

landbouw: Eerlijke Voeding

- **een kindertent**

waar de jongsten terecht kunnen voor een oerbosbelevingstunnel, djembécursus, kinderopvang ...

VANAF 13U

zorgt Natuurpunt Mechels Rivierengebied met de natuur- en cultuurwandeling Econcerto in natuurgebied Mechels Broek voor poëzie, muziek, theater ... en natuur (www.econcerto.be).

De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming zorgt voor een natuur- en milieuwandeling op kindermaat.

OM 15U

gaat een luchtballon de lucht in voor een hoogte-interview over een kleurrijk Vlaanderen in een kleurrijke wereld
de 'grondblijvers' zorgen onder begeleiding van de Olievanten, de boomfanfare en fanfares uit Mechelen voor de grootste tamtam ooit voor het behoud van de aarde en voor een beter leefmilieu in Vlaanderen

OM 17U

zet de wereldse groep Jaune Toujours een bruisend orgelpunt achter de Dag van de Aarde

zie ook www.dagvandeearde.be

in een betoging tegen de geplande open ruimte-maatregelen.

Mobiliseren?

Aan mobilisatie heeft het alvast niet ontbroken: 150 000 folders gingen vlot de deur uit, een speciale website ging online, alle tijdschriften en websites van de natuur- en milieuverenigingen publiceerden artikels, oproepen en advertenties, Vibe en Greenpeace stuurden een oproep naar hun e-maillijsten, bij BBL en Natuurpunt kreeg de Dag van de Aarde een prominente plaats in hun e-zines en natuurlijk waren er deze week de spots op radio en TV. Maar hoe denken de verenigingen er zelf over?

JNM heeft sinds november vorig jaar continu oproepen naar zijn afdelingen gestuurd om massaal af te komen. "Wij verbinden ook onze Nationale piep- en inidag aan het evenement. Op die dag komen van over heel Vlaanderen alle piepers en ini's samen om rond natuur of milieu te werken. Nu komen ze dus gewoon allemaal naar Mechelen," zegt Yanti Ehrentraut. "Alle afdelingen vaardigen ook enkele begeleiders/vrijwilligers af die de dag zelf alles mee in goede baantjes leiden. Je kunt dus wel zeggen dat alle JNM'ers die dag vertegenwoordigd zullen zijn. Ook werd er een speciale editie van onze tijdschriften rond Dag van de Aarde naar al onze leden verstuurd," vult JNM-voorzitster Iris Lauwaert haar aan. "Een klein groepje van JNM'ers werkt sinds februari ook een deel van het inhoudelijk programma uit. Samen met Greenpeace werken we de kindertent uit.

't Is belangrijk dat ook de jeugd een stem krijgt in de grote groep natuur- en milieuverenigingen. JNM vertegenwoordigt voor een groot gedeelte deze jeugd. Daarom hebben we ook het initiatief genomen om op Dag van de Aarde aan de jeugd iets typisch JNM's aan te bieden: excursies, kleine workshops, een milieuspel ..."

30 jaar Velt, dat is ook Dag van de Aarde

Relinde Baeten (Velt) wijst erop hoe belangrijk deze activiteit voor Velt wel is: "In de begroting was daar niets voor voorzien, de dag is daarvoor immers veel te laat gepland. Toch hebben we er extra personeelsuren op gezet, en extra middelen voor uitgetrokken. Het heeft

ook wel iets leuks, samen iets opzetten. Best spannend ook ... Onze Velt-leden werden vooral uitgenodigd via het tijdschrift. Met ... een mooie lokker erbij: een gratis drankje op de gezondheid van Velt. We maken immers van de gelegenheid immers gebruik om te vieren dat onze organisatie 30 jaar bestaat. Vibe heeft niet alleen gemobiliseerd – achterpagina van en insert in tijdschrift, advertentie geplaatst, website. "Wij zijn ook nauw betrokken bij de organisatie en volgen een aantal werkgroepen, waar we voornamelijk een inhoudelijke inbreng hebben. We zijn als thematische vereniging geen grote organisatie die veel leden kan mobiliseren, maar ik denk dat bijna alle personeelsleden en de vrijwilligers die op het secretariaat werken aanwezig zullen zijn om mee te helpen op 24 en/of 25 april," zegt Peter Thoelen.

Voor Luc Dries van WWF is de Dag van de Aarde vooral communicatief belangrijk. Vroeger was de externe communicatie te verspreid. Er werd ook te veel georganiseerd en dat is niet mobiliserend. Een duidelijke, gezamenlijke boodschap verspreiden, een signaal geven dus.

Voor Jasse Cnudde is die boodschap voor VBV niet anders dan voor de rest van de milieubeweging. "Wat wij evident vinden is, of je het nu leuk vindt of niet, gewoonweg een 'noodzaak': meer natuur, een beter milieu. Het heeft rechtstreeks met ons leven te maken. Het versterkt de kwaliteit van ons leven. En van onze nakomelingen."

En wat denken ze daarvan bij Vibe, toch niet zo'n klassieke milieclub ... "In het algemeen", zegt Peter Thoelen, "verwachten we mensen die naar een 'groenere' wereld streven, die zijn nog lang niet uitgestorven, we zijn nog met velen en dat is nodig ook ... En voor ons eigen publiek: Gezond en milieuverantwoord bouwen en wonen zijn kernthema's die alle milieucapartimenten raken: lucht, water, bodem, grondstoffen, energiebronnen én de menselijke gezondheid." "Aan ons eigen publiek," zeggen Iris en Yanti van JNM, "willen we vooral meegeven dat hun engagement nodig is, zeker nu, elke seconde die ze in hun engagement steken is waardevol. Binnen de JNM proberen we op een zo ecologische

mogelijke manier te leven. We kozen daarom ook resoluut om per spoor naar Dag van de Aarde te gaan. Naar de buitenwereld willen we dezelfde boodschap meegeven. Kyoto-protocol, vervuiling ... zijn onderwerpen die dagelijks in het nieuws komen, maar voor velen nog een ver-van-mijn-bedshow blijven. Wij moeten tonen dat het dat niet is, maar ook hoe je er op een realistische manier iets aan kan doen.

Voor Jasse Cnudde heeft een evenement out of the blue niet veel zin; wij willen een signaal geven, wegen op het beleid. "Elke dag gaat een stuk natuur verloren, het is noodzakelijk dat we de politiek met de neus op deze feiten duwen. En dus willen we de politici erop wijzen dat we een niet te onderschatten politieke factor zijn. Dat we met velen zijn. Dat onze bezorgdheden ernstig te nemen zijn. Dat moet de invloed op de politiek zijn. En hopelijk vinden de mensen, die duizenden vrijwilligers, ook weer de nodige kilo's energie om lokaal het verschil te blijven maken".

Peter Thoelen (Vibe) vindt het niet zo belangrijk. Ook zonder verkiezingen was dit nuttig geweest. Niettemin kan het z'n voordeel hebben, zeker voor deze eerste keer, dat de verkiezingen op zich-tafstand liggen.

"Ja, het is belangrijk, nog net voor de verkiezingen," zegt Relinde Baeten (Velt). "Op die manier kunnen we goede beleidsbeslissingen uit het verleden consolideren, en kunnen we voor de toekomst duidelijk maken dat er nog heel wat betere beleidsbeslissingen moeten komen. Een kader, wetgeving voor duurzame consumptie, is ook belangrijk, al is dat een federaal thema."

Happy Birthday!

Peter Thoelen van VIBE heeft ook twee persoonlijke redenen om achter de Dag van de Aarde te staan. Zijn oudste dochter Kaat is letterlijk een 'kind van de dag van de aarde', want geboren op 22 april. En zijn jongste, Amber, verjaart op 25 april ... Proficiat, Kaat en Amber. Vanwege de hele milieubeweging!

En de politiek?

Tot slot moeten we vaststellen dat de politieke belangstelling voor de Dag van de Aarde niet overweldigend is. Heb je daar een verklaring voor? "Bwah", zegt VBV-er Jasse Cnudde, "was het vroeger anders? Het is nu eenmaal zo dat milieu en natuur voor de meesten wel 'noodzakelijk' is, maar die lijn wordt niet vaak tot het politieke doorgetrokken. Aan ons dus om dit wel te doen."

Volgens Peter Thoelen zijn de politici momenteel misschien net iets te ijverig met de verkiezingen bezig en verwachten ze elders een interessanter publiek. Ik vind het op zich niet erg dat ze geen belangstelling hebben voor dit evenement. Het is tenslotte wat het is: een evenement. Op de politiek zal deze dag ook enkel invloed hebben als we met massaal veel zijn én als er massaal veel media-aandacht is. Voor de maatschappelijke invloed geldt hetzelfde. Ik vind het daarentegen wel ernstig dat ze niet meer intensief aan de milieuthema's zouden werken. En ik heb het gevoel dat dat de komende jaren wel eens het geval zou kunnen zijn. Je voelt onderhuids de industrie en andere grote lobbygroepen al triomferen over de afnemende milieuprioriteit in de beleidsbeslissingen. Dan zijn ze natuurlijk wel goed fout bezig." Relinde Baeten (Velt) denkt dat het anders zou lopen wanneer het over één duidelijk heet hangijzer zou gaan. En daarbij verwijst ze meteen ook naar het succes van de anti-groene Ven-betoging in Gent, een week voor de vorige verkiezingen. "Dan zouden we wellicht meer pers halen, en meer bezoekers bereiken misschien ook. We moeten er in ieder geval voor zorgen dat het een echte manifestatie is en geen fancy fair. De politieke boodschap moet sterk genoeg klinken. Een stevig milieubeleid is

nodig – en ja, misschien vergt dat wat inspanningen van beleid en burger. Dat laatste mag voor mij ook gerust klinken. Velt vindt zo'n manifestatie dus wel heel belangrijk. Om over de muur heen te kijken, maar vooral om een duidelijk signaal te geven naar politiek én samenleving."

Effect op onze beweging

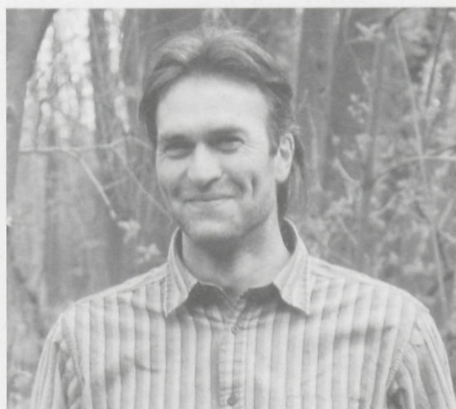
Zo'n Dag van de Aarde organiseren is leuk, nuttig, zinvol en noodzakelijk. Maar is het een eenmalig gebeuren, of verwachten we ook blijvende gevolgen voor de milieubeweging? Als je in dat verband aan JNM vraagt of ze het belangrijk vinden dat ze zo'n dag samen met 'de groten' kunnen organiseren, krijg je de repliek meteen over je heen: "Zijn wij zelf geen grote?" Maar als je hen duidelijk maakt dat je eigenlijk de 'grote mensen-verenigingen' bedoelt, zegt Iris meteen: "Ik denk dat het vooral belangrijk is dat de sector als één blok naar buiten komt. Een sector die echter vele gezichten heeft. Voor de sector zelf is het belangrijk dat ze elkaar leren kennen. Als je elkaar kent, kan je je ook beter afstemmen op elkaar. 't Is vooral leuk en interessant om eens samen te werken met een aantal verenigingen waar we anders nooit mee in contact kwamen (b.v. Greenpeace en WWF). Dit leidde trouwens ook al tot samenwerkingsinitiatieven. Greenpeace deed mee aan ons debat op 17 maart in Gent rond 'proper geld in de natuurbehoudssector'. Ook in de toekomst hopen we dus nog samen te werken. "Misschien is het voor sommige van onze afdelingen wel even wennen, zo'n evenement", zegt Relinde Baeten. "De planning van de Velt-activiteiten gebeurt soms wel een jaar vooraf! Daarom ook zou het volgend jaar wel

eens helemaal anders kunnen lopen, zeker als dit een soort traditie wordt. Nu hebben al enkele afdelingen een heuse stand uitgewerkt (b.v. rond ggo's, rond planten en hun eigenschappen, rond wijn maken ook ...).

Gevolgen voor de VBV? Jasse Cnudde: "10% van de Vlaamse oppervlakte is bos. Het is dus belangrijk dat mensen opkomen voor dat bos. Voor meer bos. Voor beter bos. Voor toegankelijk en multifunctioneel bos. Gezien de VBV zich daar dagelijks mee bezig houdt, is het ook interessant dat mensen uit de sector ons wat leren kennen. Want goed gekend zijn we niet. Maar ik bekijk het ook ruimer: het gaat niet alleen om de gevolgen voor de VBV. Het gaat om een nieuwe sociale beweging die zich recht, die van zich laat spreken. Dit kan ons allen alleen maar ten goede komen." Ook VIBE doet het omdat ze het belangrijk vinden om met verschillende organisaties aan dezelfde kar te trekken. "We willen natuur, milieu, gezondheid en duurzame ontwikkeling in de oorspronkelijke zin van het woord op de agenda houden," zegt Peter Thoelen. Alleen al, hoor je daarover bij Bond Beter Leefmilieu vaak zeggen, dat we nu om de paar weken rond de tafel zitten met mensen die mekaar een jaar geleden niet eens kenden, is heel belangrijk. Dat zorgt, los nog van het gegarandeerde succes van zondag, voor een band, voor meer eenheid en meer samenwerking in de milieubeweging. Dat effect blijft zeker niet beperkt tot deze Dag van de Aarde, misschien heeft het onze beweging wel écht een beetje veranderd. En dat willen we zondag ook bewijzen.

Stef Boogaerts

coördinator pers & communicatie en hoofdredacteur Milieurama - Bond Beter Leefmilieu

Jasse Cnudde

Iris Lauwaert

Yanti Ehrentraut

Met leegte ge

Het tweede Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling

Van de maatregelen in het eerste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling uit 2000 wacht het overgrote deel nog op invulling en uitvoering. "Te ambitieus," luidt het bij de beleidsvoerders. En daarom werd met het tweede Federaal Plan, dat momenteel aan een openbaar onderzoek wordt onderworpen, geopteerd voor een "bescheidener" plan. Resultaat? Een lege doos zonder verrassingen! Milieu is niet meteen de sterke kant van dit plan en hetzelfde geldt zo ongeveer voor de noordzuidproblematiek. Leegte bestrijden met ... leegte?

De term 'duurzame ontwikkeling' raakte te begin jaren 90 in zwang na de VN-conferentie over milieu en ontwikkeling in Rio de Janeiro (1992). De term is sindsdien niet meer van het politieke en maatschappelijke toneel weg te denken. Sinds 1997 bestaat in België ook een wettelijk kader voor het beleid rond duurzame ontwikkeling. Dit wettelijk kader voorziet in het vierjaarlijks opstellen van een Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling. Daarin worden beleidsdoelen en maatregelen geformuleerd. De doelen die in het eerste plan (2000) werden geformuleerd waren ambitieus en hoopgevend. Vier jaar later blijkt van dat eerste plan bitter weinig gerealiseerd - de kloof tussen de oorspronkelijke intenties en de daadwerkelijke uitvoering is bijzonder groot.

Kloof

De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling is zich terdege bewust van deze kloof. Het voorontwerp voor het tweede plan is dan ook gekenmerkt door een grote bezonnenheid en gematigdheid. Het plan stelt zes prioritaire thema's: armoede, vergrijzing, volksge-

zondheid, natuurlijke hulpbronnen, klimaat en energie en tot slot mobiliteit. Voor elk van deze thema's zijn vijf prioritaire acties geformuleerd die de respectievelijke problematieken van antwoord moeten dienen.

In het kader van de armoedebestrijding wordt de strijd aangeboden met de schuldoverlast, met overconsumptie en met de torenhoge kost van het wonen. Omwille van het feit dat een niet gering percentage zelfstandigen onder de armoedegrens leeft, is er voor hen speciale aandacht in het plan. De overheid wil onder meer het statuut van de zelfstandigen herwaarderen. Een ander prioritair actiepunt is het creëren van kwaliteitsvolle banen.

Vergrijzing

De vergrijzing aanpakken is één van de belangrijkste uitdagingen waarmee onze samenleving vandaag wordt geconfronteerd. Daarom neemt dit thema een centrale plaats in het Tweede Plan voor Duurzame Ontwikkeling in. Dit tweede plan wil mensen aanzetten ook na 55 jaar te blijven werken door onder andere een herinschakelingsbe-

leid en maatregelen die discriminatie op basis van leeftijd op de arbeidsmarkt moeten tegengaan.

Op het vlak van gezondheid spreekt het tweede plan over de intentie om patiënten beter op te vangen en de communicatie tussen de verschillende overheidsdiensten te verbeteren. Het plan stelt dat de gezondheid wordt ondermijnd door twee knelpunten: ongezonde voeding en geweld. De Belg moet meer gestimuleerd worden om gezonder te eten en sensibilisatiecampagnes moeten worden opgezet om geweld te voorkomen.

Minder auto, meer mobiel

Stilaan is het besef gegroeid dat de natuurlijke hulpbronnen uitputtelijk zijn. Daarom moet economische groei losgekoppeld worden van het verbruik van de steeds schaarser wordende hulpbronnen. Daartoe moeten zowel consumenten als producenten hun bijdrage leveren. Ook het beschermen van de biodiversiteit past in het kader van de natuurlijke hulpbronnen. De Kyotodoelstellingen gelden als belangrijk uitgangspunt in het nieuwe

gewapend tegen . . . Leegte?

plan wanneer het gaat over klimaat en energiegebruik. Het nieuwe plan wil het gebruik van alternatieve energie opschroeven en de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Daarbij is het van groot belang dat de verschillende overheidsinstanties in ons land op elkaar afgestemd zijn. De coördinatie tussen de federale ministers moet verbeterd worden om een duurzaam federaal klimaatbeleid uit te stippelen. Het laatste prioritaire thema in het voorontwerp van het nieuwe plan is mobiliteit. Het aanbod aan openbaar vervoer moet worden uitgebreid. Alles moet sneller, veiliger en goedkoper. De burger dient ook beter geïnformeerd te worden over de mobiliteitsproblemen en de inhoud van een duurzaam mobiliteitsbeleid. Sterk vervuulende voertuigen moeten van de wegen verdwijnen. Daartoe overweegt de overheid fiscale stimuli voor het gebruik van wagens die aangedreven worden door alternatieve energiebronnen. Om het 'nodeloze' gebruik van de wagen tegen te gaan, wordt gestreefd naar de variabilisering van de kosten. De kost moet afgestemd zijn op het gebruik.

Some of these days ...

Het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling kadert in de Europese duurzaamheidsstrategie. Onze schrale nationale strategie staat echter nog mijlenver van de Europese vooropstellingen. Het nieuwe voorontwerp zou ons dichterbij de Europese normen moeten brengen, maar de vraag rijst of we met het tweede plan geen processie van Echternach inzetten. Bij het formuleren van haar doelen in het tweede plan maakt het Federaal Bureau voor Duurzame Ontwikkeling gretig gebruik van conditionele formuleringen. Dit roept meteen argwaan op en doet vermoeden dat van daadwerkelijke uitvoering andermaal bitter weinig in huis zal komen. VODO, het Vlaams Overleg voor Duurzame Ontwikkeling, wijst op het gebrek aan concrete doelstellingen in heldere bewoording. De federale overheid lijkt het heikel punt van duurzaam ontwikkelen wat van zich af te schui-

ven. De intenties zijn vaag en algemeen uitgedrukt. We weten echter allemaal dat Engelse zegswijzen er zelden om liegen: "Some of these days is none of these days."

Vanuit verschillende hoeken luidt dan ook loodzware kritiek op het voorontwerp. Wat meteen opvalt is dat in het tweede plan slechts in zeer beperkte mate aandacht is voor het internationale karakter van de problematiek van duurzame ontwikkeling. Het nieuwe plan richt zich vooral op België en dit roept bedenkingen op over de methodologische aanpak van de problematiek. Een hartkwaal wordt ook niet verholpen door te kijken naar een ingegroeide teennagel. De noordzuidproblematiek werd in het eerste plan nog in een afzonderlijk hoofdstuk opgenomen. Nu is dit niet meer het geval. "In principe zouden we daar geen moeite mee hebben, mocht de problematiek geïntegreerd zijn in de andere thema's van het plan", zegt Karen de Pooter, medewerker duurzame ontwikkeling op de studiedienst van 11.11.11. "Het ontbreekt echter aan visie en systematiek, zodat er slechts af en toe een toevallig woordje over de Noord-Zuidverhoudingen is vermeld. Het ontbreken aan systematiek maakt dat heel wat woorden uitgehouden zijn."

Plasticzakkenplan

Jan Turf, kersvers beleidscoördinator bij Bond Beter Leefmilieu, stelt dat het de regering ontbreekt aan een draagvlak om daadwerkelijk aan duurzame ontwikkeling te doen. Dit contrasteert met de maatschappelijke werkelijkheid, want een maatschappelijk draagvlak bestaat zeer zeker. "Er wordt wel beweerd dat dit krachteloze plan door de hele regering wordt gedekt, maar de vraag is wie staat te springen om het uit te voeren. De vlag dekt een lege lading. De enige maatregel die is uitgewerkt is die van het terugschroeven van de plastic zakken in de supermarkt." Het 'plasticzakkenplan' brengt bij de rotervaren Turf een droevig cynisme boven. Hij legt

de vinger op de diepe wonde: "De lacunes in het hele plan zijn haast niet te tellen." Turf begrijpt bijvoorbeeld niet waarom er bij de 'betaalbare behuizing' in het hoofdstuk over armoedebestrijding met geen woord wordt gerept over energiebesparing. Het hele plan vereist daarnaast nauwelijks noemenswaardige inspanningen van industrie en consument. "Duurzaam ontwikkelen kan niet vanuit de luie zetel. Producenten en consumenten moeten aangespoord worden tot actie," aldus Turf. Net als 11.11.11. en Vodo concludeert BBL dus dat het dit nieuwe plan ontbreekt aan visie en durf.

Steven Lepez

Student communicatiebeheer-journalistiek
Stagiair bij Milieurama-Bond Beter
Leefmilieu

Openbaar onderzoek

Voor één keer zijn haast en spoed wél goed, want wil je nog bezwaar indienen tegen de leegte van het tweede federaal plan, dan moet je je echt wel reppen. Momenteel loopt immers de inspraakronde over het voorontwerp Federaal plan duurzame ontwikkeling 2004-2008. Alle burgers, consumenten, verenigingen ... kunnen tot 14 mei hun opmerkingen op dit plan kwijt. Vóór 14 mei moeten alle opmerkingen opgestuurd worden naar Postbus 2004, 1000 Brussel 1. Het is ook mogelijk om elektronisch te reageren op het voorontwerp op www.plan2004.be. Doen!

Zonevreedde bossen bedreigd!

Week van de Ruimtelijke Ordening evaluaart ruimtelijke-ordeningsbeleid

Van 3 tot 7 mei organiseren Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt de Week van de Ruimtelijke Ordening. Tijdens die week willen ze, aan de hand van slechte én goede voorbeelden, nog maar eens wijzen op de vele voordelen van een goede ruimtelijke ordening. Niet alleen voor natuur en milieu, maar ook – en vooral – voor de economie en de hele maatschappij. Zijn we de voorbije jaren, met een liberale minister van Ruimtelijke Ordening, dichterbij die goede ruimtelijke ordening gekomen? Of zijn we veeleer teruggekeerd naar ‘de goede oude tijd’ waarin alles kon en de wetgeving werd aangepast aan de wensen van de ‘foefelaars’?

Tijdens die eerste week van mei trekt BBL met de perskaravaan vijf dagen Vlaanderen rond om de analyse te maken. En de volgende Milieurama brengt je op basis daarvan graag een aantal verhalen over werken, wonen, recreëren ...

Deze keer beperken we ons tot de zonevreedde bossen in Oost-Vlaanderen. In die provincie wordt die problematiek overigens het thema tijdens de Week van de Ruimtelijke Ordening, een thema dat BBL uiteraard samen met de Vereniging voor Bos In Vlaanderen wil aanpakken.

Zonevreedde bossen, hoe kan dat?

Zonevreedde, van huizen, bedrijven en recreatieterreinen kennen we dat. Ze werden, doorgaans mét vergunning, gebouwd op plaatsen waar het volgens het gewestplan niet kan. Vaak omdat de vestiging dateert uit de periode dat er van een gewestplan nog geen sprake was. Maar er bestaan dus niet alleen zonevreedde huizen, bedrijven en recreatieterreinen. Ook bossen staan vaak op een plaats waar ze dat volgens het gewestplan niet mogen. En dus zegt de milieubeweging: in het bosarme Vlaanderen hebben we grote nood aan bossen, laat ons die zonevreedde tenminste al legaliseren, dat is alvast een begin van wat ooit een écht bosbeleid kan en moet worden.

Want Vlaanderen heeft niet alleen veel te weinig bossen (na Ierland en Nederland is Vlaanderen de bosarmste regio van West-Europa), vele bestaande bossen (zoals het Lappersfort in Brugge en het Scheutbos in Lembeke) worden ook nog eens bedreigd. En dat komt omdat ze, net als 40 000 andere hecta-

ren van de om en bij 146 000 hectare Vlaams bos ‘zonevreedde’ zijn. Die bossen worden juridisch dus niet beschermd, ze hebben een andere ‘gewestplanbestemming’. Een derde van de bestaande bossen in Vlaanderen is dus zonevreedde.

Van die 40 000 hectare ligt ongeveer 10 000 hectare bos in zogenaamde ‘harde gewestplanbestemmingen’: voornamelijk industriegebied en woongebied. Deze 10 000 hectare kunnen met een simpele stedenbouwkundige vergunning worden gekapt. 10 000 hectare bos is dus vogelvrij.

Logisch?

Logisch toch, denk je misschien. Het gewestplan is er om gevolgd te worden. Maar herinner je je nog de hele hetze over de zonevreedde woningen? Die duizenden woningen die in Vlaanderen in landbouw- (of ander) gebied staan? Geen mens die er aan denkt om die af te breken. En dat is maar normaal, want die woningen zijn perfect legaal, tenminste wanneer ze mét een bouwvergunning zijn gebouwd (wat bij het overgrote deel wel degelijk het geval is).

En dus is het even gek dat bossen perfect legaal kunnen worden gekapt. Dit staat bovendien in schril contrast met de beloftes van het Vlaams

Regeerakkoord. En met het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV), het kader voor de ruimtelijke ordening in Vlaanderen, dat stelt dat er tegen 2007 tienduizend hectare bos moet bijkomen. Het RSV stelt dat men “alle bestaande bossen moet beschermen en bosuitbreiding realiseren”. En in het Vlaams Regeerakkoord staat zelfs dat men deze doelstellingen versneld wil bereiken.

Scheutbos

Ga ze dat in het Oost-Vlaamse Lembeke (Kaprijke) dus maar eens vertellen.

Daar is in een deel van het Scheutbos al een flinke verkaveling gerealiseerd – tussen de dennenbomen liggen er enkele tientallen hedendaagse kastelen verscholen.

“Verder verkavelen is hier absoluut uit den boze”, zegt Wim Slabbaert van Natuur en Landschap Meetjesland, de regionale milieu- en natuurkoepel die samenwerkt met het plaatselijke comité Scheutbos. “Toegegeven, op deze zandrug zou je misschien wel andere biotopen kunnen creëren. Maar dit bos maakt wel deel uit van een groene gordel met bos- en natuurgebieden die vanuit West-Vlaanderen vertrekt, met onder andere de bosgebieden in het Brugse, het Heidebos in Waarschoot, het oud vliegveld in Ursel, het Leen hier in Eeklo ...”

In alle studies, ook die van de diverse overheidsdiensten, is dit Scheutbos dan ook een kerngebied voor bosuitbreiding in de brede regio. En dus is de keuze snel gemaakt: geen verkaveling, maar behoud en uitbreiding van het boscomplex. Maar hoeft het nog gezegd dat zo’n dennenbos een pak meer waard wordt wanneer je er een hedendaags ‘kasteel van Gaasbeek’ mag neerpoten?

De gronden aan de Hutsepot, in de Zwijnaardse kastelsite, maken deel uit van het Parkbosproject, één van de vier geplande groenpolen rond Gent. In deze groenpool wil de stad een toegankelijk stadsbos uitbouwen. Tegelijk wil men een deel van het gebied (19 ha) opofferen voor een ‘wetenschapspark’. Het gebied is echter een beschermd

landschap en is op het gewestplan ingekleurd als landschappelijk waardevol landbouwgebied en parkgebied. Bovendien bestaat er in het Gentse een enorme behoefte aan meer bos: in een straal van 5 km rond Gent is slechts 54 ha bos bereikbaar en toegankelijk – 2 m² per Gentenaar, terwijl er nood is aan 100 m².

Er bestaat ook helemaal geen economische noodzaak om op deze plaats een nieuw bedrijventerrein te ontwikkelen. Op bestaande bedrijvenzones in Gent liggen er tussen de 226 en 340 ha braak en ook in de Gentse kanaalzone liggen nog meer dan 800 ha interne reserves te wachten op bedrijven. Aan de overzijde van de Grote Steenweg ligt het wetenschapspark campus Ardoyen, dat niet volledig ingevuld is. Bovendien werkt de stad Gent aan een Masterplan voor Flanders Expo, waardoor er tientallen hectaren voor nieuwe kennisindustrie bijkomen in Gent. Dat moet ruimschoots volstaan om tegemoet te komen aan de nood aan ongeveer 2 hectare per jaar voor nieuwe kennisbedrijven die in het Ruimtelijk Structuurplan Gent wordt beschreven.

Op zondagmorgen 4 april startte 'Operatie Hutsepot': naar schatting 400 vrijwilligers plantten samen meer dan 4000 boompjes aan de Hutsepot in Gent-Zwijnaarde. Hierdoor kreeg Gent er in één klap 7 hectare bos bij. Bedoeling? Het tegenhouden van het 'Wetenschapspark'. En dat proberen ze in Gent inmiddels met een breed uitgebouwd front, met tal van sociaal-culturele verenigingen en een hele rist BH's (bekende hutsepoteters).

Op www.hutsepot.org vind je niet alleen een pak informatie over het gebied en de activiteiten van het comité, je kan (én moet!) er ook de petitie vòòr een bos en tégen een bedrijventerrein in de Hutsepot tekenen.

Stadsbos Deinze

De geschiedenis van het stadsbos begint al enkele jaren geleden. In 2002

Marc De Bel – de succesrijke jeugdauteur met hart voor de natuur – steunt zowel de actie voor het stadsbos in Deinze (hier tijdens de actiedag op 21 maart) als de actie van het Hutsepotfront in Gent.

besliste de stad Deinze om 22 ha grond aan te kopen in de buurt van de als landschap gerangschikte Astene-dreef, vlak tegenover het recreatiedomein De Ceder. Maar ... totnutoe vond die aankoop nog steeds niet plaats. Het Vlaams Gewest (Aminal afdeling Bos en Groen), de andere partner in het stadsbosproject, kocht begin 2003 een aangrenzend stuk van 37 ha aan. Bos en Groen diende daarop in september 2003 een aanvraag tot bebossing in bij het stadsbestuur van Deinze. En die aanvraag werd ... geweigerd. Dat heeft onder andere te maken met de rivaliteit tussen de gemeentelijke en de Vlaamse administratie. Want, zegt de stad, nu vragen de eigenaars van de percelen die wij willen kopen plots dezelfde prijs als de Vlaamse Gemeenschap een steenworp verder heeft betaald. Tja, de percelen die het Vlaamse Gewest aankocht kleuren geel op het gewestplan: landbouwgebied. De percelen die de stad zou kopen zijn daarentegen 'slechts' parkgebied, een groene bestemming die inderdaad minder lucratief is. Dat kan dus niet de echte verklaring zijn voor het dwarsliggen van het stadsbestuur. Het protest van de landbouwsector is dat wél – Wim Bracke toont ons nog de plaats waar voormalig milieu- en landbouwminister Vera Dua de benen moest nemen toen ze door een colonne tractoren werd belaagd.

Een nieuwe lente, een nieuw bos

Dat tegenstanders het gewestplan als belangrijkste argument gebruiken om de komst van een stadsbos tegen te houden is op zich niet verbazend. Een bos in landbouwgebied is nu eenmaal zonevreemd. Edoch: wanneer een bos nergens anders kan dan in een groene bestemming, hoe komen we dan aan die extra hectaren bos die de Vlaamse Regering heeft beloofd en die in het Structuurplan Vlaanderen zijn ingeschreven? En bovendien is een bos in een agrarische zone juridisch perfect mogelijk. Dat benadrukt ook Vlaams Minister van Milieu en Landbouw Jef Tavernier (Groen!). Op een vraag van Vlaams volksvertegenwoordiger Jan Roegiers (Spirit) antwoordde de minister dat er een positieve evolutie binnen het stadsbestuur van Deinze aan de gang is. Hij verwacht dat het bos er binnen een jaar of vijf zal komen. Wim Bracke van de plaatselijke werkgroep van de Stichting Omer Watzet benadrukt bovendien dat de regio dringend nood heeft aan een bos – om rustig te wandelen en te fietsen, maar ook om aan natuureducatie te doen. Daarnaast vragen de plaatselijke jeugdverenigingen al jaren naar een speelbos. Vanuit de Stichting Omer Watzet werd dan ook een brede beweging vòòr het bos op gang getrokken. Naast de natuur- en milieuverenigingen steunen onder andere verschillende afdelingen van de Gezinsbond, KAV, Vakantiegenoegens, ATB De Natuurvrienden, oudercomités en directies van scholen, bejaarden en gehandicaptenorganisaties, de Jeugdraad van Deinze en verschillende jeugdbewegingen ... en enkele bekende peters en meters (jeugdschrijver Marc De Bel, kunstenaars Roger Raveel en Raoul De Keyzer, voetballer Bert Dhont ...) het platform dat op 21 maart jongstleden de herfst inluidde met een wandel-, speel- en fietsnamiddag. Ondanks het niet te beste weer toonden 500 sympathisanten zich solidair met de actie 'Een nieuwe lente, een nieuw bos'. En zo komt het stadsbos van Deinze alweer een stukje dichterbij ...

Tijs Vrolix

stagiair communicatiebeheer bij Bond Beter Leefmilieu

Stef Boogaerts

coördinator pers & communicatie en hoofdredacteur Milieurama - Bond Beter Leefmilieu

Preventie van verpakkingen

Interregionaal verpakkingssakkoord is dringend aan herziening toe

Om het beheer van verpakkingssafval in goede banen te leiden sloten Vlaanderen, Brussel en Wallonië op 30 mei 1996 een 'samenwerkingsakkoord betreffende de preventie en het beheer van verpakkingssafval' (BS 5/3/97). We zijn intussen net geen acht jaar verder, maar de doelstellingen uit het akkoord lijken verder af dan ooit. De hoeveelheid wegwerpverpakkingen op de markt blijft maar stijgen, terwijl het aandeel van de herbruikbare verpakkingen jaar na jaar afneemt. Een herziening van het verpakkingssakkoord is daarom dringend nodig.

Wat zegt dat interregionaal verpakkingssakkoord?

Elk Gewest is bevoegd voor het afvalbeleid op zijn grondgebied. Voor beheer en preventie van verpakkingssafval besloten de drie Gewesten echter een gemeenschappelijke regeling uit te werken. Dat werd het verpakkingssakkoord van 1996.

In dat akkoord staan een aantal nobele doelstellingen: verpakkingssafval voorkomen en de productie ervan verminderen, ervoor zorgen dat het aandeel van de herbruikbare verpakkingen niet afneemt, hergebruik bevorderen en ten slotte de verpakkingindustrie zelf verantwoordelijk maken voor de kosten van het inzamelen, nuttig toepassen en verwijderen van verpakkingssafval. Een aantal doelstellingen werd in het akkoord vertaald in concrete cijfers. Zo werd vastgelegd dat van het verpakkingsmateriaal dat in België op de markt komt, minimum 80% nuttig toegepast moet worden, waarvan ten minste 50% via recyclage. Een andere concrete doelstelling is dat ook per soort verpakkingsmateriaal (papier, karton, metaal, glas, plastic) minstens 15% gerecycleerd dient te worden. Geen enkele van al die doelstellingen werd intussen gehaald!

FOST Plus: kind van het verpakkingssakkoord

Om de vastgelegde percentages te halen heeft de verpakkingindustrie FOST Plus opgericht. De idee daarachter was: in plaats van elke producent van ver-

pakkingssafval op eigen houtje de doelstellingen te laten halen, kan hij aansluiten bij FOST Plus. Zodra FOST Plus de doelstelling haalt, voldoen meteen alle aangesloten leden aan het verpakkingssakkoord.

Sinds 1 januari 2004 heeft FOST Plus een nieuwe erkenning op zak. Die bepaalt de spelregels waaraan FOST Plus zich moet houden: welke fracties op welke manier moeten opgehaald worden. In vergelijking met de vorige erkenning heeft de nieuwe een iets hogere vergoeding veil voor het ophalen en verwerken van verpakkingssafval, maar nog steeds wordt een groot deel van de kosten afgeschoven op de gemeenten. De nieuwe erkenning bepaalt bijvoorbeeld dat de gemeenten beter vergoed worden voor de selectieve inzameling van papier, karton en PMD. Ook zal FOST-Plus de komende vijf jaar 5 miljoen euro moeten besteden om de zwerfvuilproblematiek aan te pakken. Nog steeds is echter geen spoor te bekennen van een volledige responsabilisering van de producenten. Voor verpakkingssafval dat belandt bij het KGA, het restafval, het gemeentevuil en het zwerfvuil betaalt de gemeente – de burger dus – nog altijd de volle pot.

PMD: Perfect Mijdbare Dingen

Voor de selectieve inzameling van de kunststoffractie vormt een probleem. FOST Plus zamelt namelijk precies die verpakkingen in waarvoor er een alternatief in herbruikbare versie bestaat. De 'P' van plastics in opgehaalde PMD

wordt bijvoorbeeld verengd tot louter plastic flessen en flacons. Hoe meer eenmalige flessen en flacons er op de markt komen, des te makkelijker haalt FOST Plus zijn wettelijk vastgelegde recyclagepercentages. Ook de prijszetting van het Groene Punt is daar volledig op afgestemd. Producenten van recycleerbare én door FOST Plus ingezamelde verpakkingen moeten aan FOST Plus een kleinere bijdrage betalen dan producenten van niet-recycleerbare en dus niet door FOST Plus ingezamelde verpakkingen. Op die manier worden verpakkingen waarvoor geen herbruikbare alternatieven bestaan duurder, terwijl verpakkingen waarvoor wel alternatieven bestaan in prijs kunnen dalen. Regelrechte concurrentie dus tussen wegwerp en herbruikbaar! Helemaal te gek wordt het als je beseft dat de consument twee keer betaalt voor verpakkingen die FOST Plus niet inzamelt, maar waarvoor de producenten wel betalen aan FOST Plus. De consument betaalt een eerste keer voor het Groene Punt (dat door de producent immers wordt doorgerekend) en een tweede keer wanneer hij zich verplicht ziet die verpakking in de dure zak voor restafval mee te geven.

Even terug naar de hoofddoelstelling van het verpakkingssakkoord: verpakkingssafval voorkomen en hergebruik bevorderen. Daar heeft de Interregionale Verpakkingsc commissie (IVC) duidelijke cijfers over, waaruit

safval draait vierkant

onder meer blijkt dat de hoeveelheid wegwerpverpakkingen op de markt toenam van 1,1 miljoen ton in 1999 tot 1,4 miljoen ton in 2002. Dat is maar liefst 300.000 ton meer in 3 jaar tijd! Ondertussen gaat het met de herbruikbare verpakkingen bergaf. De IVC-cijfers tonen bijvoorbeeld aan dat de hoeveelheid herbruikbare glazen verpakkingen in 2001 met ruim 23 000 ton afnam in vergelijking met 2002. Van afvalpreventie is duidelijk geen sprake ... Het is dan ook zonneklaar dat de doelstellingen van het verpakingsakkoord niet worden gehaald. Daarom is het hoog tijd dat er een herziening van het akkoord komt.

Verpakingsproducenten verantwoordelijk maken

Om producenten van verpakingsafval verantwoordelijk te maken voor het afval dat ze op de markt brengen, moet het verpakingsakkoord op een aantal punten aangepast en verduidelijkt worden.

'De vervuiler betaalt'

Het principe dat 'de vervuiler betaalt' moet uitdrukkelijk in het akkoord staan. De industrie draagt nu alleen de kosten voor verpakingsmaterialen die selectief ingezameld worden. Voor verpakingsafval dat bij het KGA, het restafval, het gemeentevuil en het zwerfvuil belandt, draait de gemeente op, en dus de burger.

Hogere recyclagepercentages

Een paar jaar geleden stelde de IVC voor de percentages uit het verpakingsakkoord op te trekken. Men wilde de industrie verplichten 90% (i.p.v. 70%) van het verpakingsafval via nuttige toepassing te verwerken, waarvan 70% (vroeger 50%) via recyclage. Ook zou het minimum te recycleren percentage per verpakingsmateriaal van 15% naar 30% gaan. Reeds op 29 januari 2003 bleek de Europese Commissie positief te staan tegenover dat voorstel. De Vlaamse regering heeft het eveneens principieel goedgekeurd. Maar de wijziging is nog altijd niet in het verpakingsakkoord opgenomen ...

Statiegeld op wegwerpdrankverpakkingen

Nergens in het verpakingsakkoord is bepaald wat er te gebeuren staat als de vooropgestelde doelstellingen niet gehaald worden. Men kan dus, zoals in de praktijk ook blijkt, straffeloos jaren na elkaar blijven aanmodderen. Naar analogie van de Duitse Verpackungsverordnung (zie verder) moet daarom in het akkoord expliciet opgenomen worden dat voor eenmalige drankverpakkingen een statiegeldsysteem wordt ingevoerd wanneer de doelstellingen niet worden gehaald.

Het Duitse systeem: een succesverhaal

Duitsland kampte tot voor kort met hetzelfde probleem als België: de doelstellingen van de Verpackungsverordnung uit 1991 werden niet gehaald. Het aandeel van de herbruikbare verpakkingen mocht in Duitsland niet kleiner worden dan 72%. De Duitsers hadden in hun wetgeving echter een stok achter de deur ingebouwd: invoering van statiegeld op alle wegwerpverpakkingen. De industrie werd er eerst enkele keren op gewezen dat de 72%-drempel niet werd gehaald. Toen dat niet hielp, heeft de Duitse overheid op 1 januari 2003 het statiegeldsysteem ingevoerd. Voor elke eenmalige verpakking van bier, water en frisdrank betaalt de Duitse consument nu statiegeld: 25 cent voor verpakkingen tot 1,5 liter en 50 cent vanaf 1,5 liter. Iedere winkelier die wegwerpverpakkingen verkoopt is verplicht lege verpakkingen terug te nemen en het statiegeld terug te betalen aan de klant. De maatregel blijkt een schot in de roos. Het aandeel van de hervulbare verpakkingen steeg van 50,2% in december 2002 naar 59,2% in juni 2003. Dat is een toename met bijna 1/5 in een half jaar tijd! Een aangenaam bijverschijnsel is dat er in Duitsland sinds 1 januari 2003 aanzienlijk minder afval rondslingert. Een tamelijk eenvoudige maatregel blijkt dus te volstaan om het zwerfvuilprobleem (dat ook Vlaamse gemeenten een financiële en visuele doorn in het oog is) aan te pakken. Daarnaast blijken

aan het veralgemeende statiegeldsysteem duidelijke voordelen vast te zitten op het vlak van de werkgelegenheid. In de eerste 6 maanden na de invoering ervan ontstonden in Duitsland 14 000 nieuwe banen in de arbeidsintensieve hergebruiksector. Het succes van het Duitse voorbeeld moet volgens de milieubeweging een aansporing zijn om de invoering van een statiegeldsysteem voor drankverpakkingen uitdrukkelijk op te nemen in het verpakingsakkoord.

Meningen over zwerfvuil

Theo Schuurmans, voorzitter van de afvalintercommunale Regionale Milieuzorg: "De beste manier om het zwerfvuilprobleem aan te pakken is zorgen dat er niets weg te werpen valt. Preventie dus. Dit kan door drankautomaten met wegwerpverpakkingen zwaar te belasten of mogelijk te verbieden en retourverpakkingen te promoten. Gemeenten, provincies en andere overheden kunnen onmiddellijk hun voorbeeldfunctie ter harte nemen door automaten met wegwerp te verbannen uit de openbare gebouwen, domeinen en andere publieke plaatsen."

Christof Delatter van de VVSG is duidelijk: "De verpakingsindustrie moet instaan voor het opruimen en verwerken van zwerfvuil. Verpakingsafval maakt ongeveer 10% uit van het zwerfvuil, maar de VVSG schat de opruimingskosten voor verpakingsafval op ongeveer 30% van de totale opruimingskost voor zwerfvuil. Voor die kosten zouden niet de gemeenten maar de verpakingsindustrie moeten opdraaien."

Frank Smeets, gedeputeerde van de provincie Limburg: "Uit een recent onderzoek door Dimarso blijkt dat de overgrote meerderheid van de Limburgers zich ernstig stoort aan sluikestorten en sluikestoken. Sluikestorten en ook zwerfvuil zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid, de burgers en de verpakingsindustrie."

Ecotaks-ecobonuswet van start

Sedert begin april van dit jaar is in België de ecotaks-ecobonuswet van

Hervulbare glazen flessen scoren vanzelfsprekend veel beter dan blikverpakking. Het is dan ook onbegrijpelijk dat op milieuonvriendelijke melkverpakkingen (brik, plastic) geen ecotaks wordt geheven.

kracht, met nieuwe drankprijzen als gevolg. Wat de wet precies inhoudt en vooral wat het effect ervan zal zijn, zetten we hieronder bondig op een rijtje.

Herbruikbare verpakkingen milieuvriendelijker!

Officiële onderzoeken leveren stevast hetzelfde resultaat op: herbruikbare verpakkingen scoren op milieuvlak in nagenoeg alle gevallen beter dan wegwerpverpakkingen. Een studie van de Nederlandse onafhankelijke onderzoeksinstituut TNO (nota bene in opdracht van de frisdrankindustrie!) toonde dat nog maar eens duidelijk aan. Uit de studie bleek namelijk dat wegwerppetflessen die voor 100% uit gerecycleerd materiaal bestaan, nog steeds milieuonvriendelijker zijn dan retourpetflessen. Op basis van dat onderzoek heeft de Nederlandse overheid beslist de verplichte herbruikbare drankverpakkingen voor frisdranken en waters te handhaven.

Herbruikbare verpakkingen in de lift?

Dat is alleszins de bedoeling van de ecotaks-ecobonuswet. Door het prijsverschil groot genoeg te maken wil de overheid de consumenten aanzetten tot een keuze voor milieuvriendelijke, lees herbruikbare verpakkingen. Het is vanzelfsprekend nog te vroeg om uit te maken of men in dat opzet slaagt. Alleszins vertoont de nieuwe wet enkele belangrijke tekortkomingen.

Zo vallen melk en melkproducten volledig buiten de kersverse wet. Nochtans is melk net een product dat ieder gezin in huis heeft en jammer genoeg steeds meer in wegwerpverpakkingen. De cijfers spreken voor zichzelf: voor melkproducten bedroeg het aandeel van de herbruikbare verpakkingen in 1988 nog

13%. In 1997 was het afgenomen tot 9,7% en in de vijf jaar nadien werd het aandeel nog eens meer dan gehalveerd (4,2% in 2002).

Daarnaast is het maar de vraag of het prijsverschil wel groot genoeg is om consumenten (massaal) naar hervulbare verpakkingen te doen grijpen. De verpakkingsheffing was al niet heel hoog

en werd eind 2003 nogmaals verlaagd tot 9,8 cent per liter. Maar niet alleen de te lage verpakkingsheffing kan de doelstelling van de wet ondergraven. Ook de prijszetting van de producten zelf heeft een grote invloed. Door de prijs voor producten in retourverpakkingen sneller te laten stijgen dan die van wegwerpverpakkingen kan men het prijsvoordeel van retourverpakkingen ongedaan maken. Coca-Cola heeft daar in de zomer van 2003 al pro-actief op ingespeeld. Cola in wegwerpverpakkingen bleef gelijk in prijs of kende een zeer lichte stijging terwijl de prijs van Cola in retourverpakkingen steeg met meer dan 5%.

Een jaarlijkse evaluatie moet ervoor zorgen dat de wet indien nodig aangepast wordt.

Johan Niemegeers

Projectmedewerker afval, luchthavens,
Retour is terug - Bond Beter Leefmilieu

Wat betekent de wet voor uw portemonnee?

	Cola retour	Cola wegwerp 1,5 liter	Cola blik 33cl	Spa retour	Spa wegwerp
prijs/liter vóór 01.04.04	€ 1,19	€ 0,99	€ 1,51	€ 0,45	€ 0,42
prijs/liter na 01.04.04	€ 0,96	€ 0,90	€ 1,34	€ 0,35	€ 0,43

Succes in Ierland: taks op wegwerpzakjes

Niet alleen het Duitse statiegeldsysteem toont aan dat men met een simpele ingreep een deel van het afvalprobleem effectief kan aanpakken. Om de groeiende berg wegwerpzakjes in Ierland bij de bron aan te pakken, heeft de overheid daar op 4 maart 2002 een heffing ingevoerd. Overal waar iets verkocht wordt, moeten klanten een heffing van 12 cent betalen voor elke plastic wegwerpzak. Die heffing moet ook duidelijk apart op het kasticket staan.

Herbruikbare zakken zijn van de taks vrijgesteld als ze aan de klanten verkocht worden voor minimum 70 cent, zodat een minimale kwaliteit en een relatief lange levensduur gewaarborgd is.

Vóór de invoering van de heffing werden in Ierland zowat 1,2 miljard wegwerpzakken per jaar verdeeld. Amper één week na de invoering van de taks stelden de meeste supermarkten vast dat het aantal meegenomen wegwerpzakken minder dan 10% bedroeg in vergelijking met vroeger! Twee jaar na de invoering blijkt dat in Ierland nog maar 86 miljoen plastic wegwerpzakjes per jaar verdeeld worden. De tamelijk eenvoudige maatregel heeft dus een besparing van 1,1 miljard wegwerpzakjes per jaar mogelijk gemaakt.

Uit een onderzoek van het Ierse ministerie voor leefmilieu blijkt bovendien dat alle betrokkenen (consumenten, supermarkten, kleinhandel, ministerie van financiën) zeer tevreden zijn over de invoering van de heffing.

Een andere wereld is mogelijk

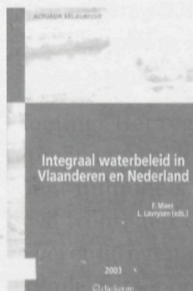
De auteurs pleiten niet voor een andere globalisering - krachtige pendanten voor de oppermachtige Bretton Woods-instellingen - maar voor minder globalisering. Zij zien - met weinig realiteitszin - alle heil in lokale productie voor een lokale markt. Bovendien trekken ze dat verregaand subsidiariteitsprincipe ook door op het politieke vlak. En van lokale politiek weten we toch al te goed dat die heel vaak meer met cliëntelisme dan met gedegen beleid te maken heeft. Niettemin blijft het een vlot en lezenswaardig boek, ook al ben je het met de stellingen van de auteurs oneens.

- **J. Cavanagh e.a.** Een andere wereld is mogelijk: alternatieven voor economische globalisering. International forum on Globalization. De Kritische Reeks. Rotterdam: Lemniscaat, 2003. 267 p.
info: www.lemniscaat.nl; www.ifg.org

Een grondige bespreking door ex-BBL-beleidscoördinator Bart Martens vind je op www.bblv.be (bib & publicaties).

Integraal waterbeleid in Vlaanderen en Nederland

Het eerste boek in de reeks 'actualia milieurecht' is inderdaad actueel - de

inkt van het decreet integraal waterbeleid (DIWB) is nog maar net droog en het is nog steeds wachten op het eerste uitvoeringsbesluit - en het handelt over milieurecht. Daarmee richt deze publicatie zich impliciet op de (semi)professionele lezer. Niet direct licht verteerbare literatuur dus, maar wel zeer boeiende overwegingen en achtergrondinformatie bij o.a. de milieubeginselen vernoemd in het decreet, de verschillende instrumenten (oeverzones, watertoets ...), de link met ruimtelijke ordening en de invulling van de publieke participatie in het decreet.

- **F. Maes, L. Lavrysen e.a.** Integraal waterbeleid in Vlaanderen en Nederland. Actualia Milieurecht. Brugge: Die Keure, 2003. 358 p.
info: www.diekeure.be
tel. 050.47.12.72.

Een bespreking door Wim Van Gils, beleidsmedewerker water bij BBL, vind je op www.bblv.be (bib & publicaties).

Lang leve de aarde

Citaten, feiten en tabellen in de kantlijn. Een spel van vragen en antwoorden in het midden. Zo schrijft Geurt van de

Kerk, op een vlotte manier, over onze samenleving en hoe we die duurzamer kunnen maken. Armoede, water, gezondheid, klimaat, voeding ... 'Lang leve de aarde' wil geen onderwerp overslaan. Het boek is vooral interessant als lesmateriaal.

- **Geurt van de Kerk.** Lang leve de aarde en al haar bewoners. Afferden: De Vijver, 2003. 95 p.
info: www.langlevedeearde.nl

McLiteratuur

Globalisering is het onderwerp bij uitstek in de uitgaven van 'De Kritische Reeks'. Met McLiteratuur geeft Lemniscaat het woord aan vijftientig schrijvers uit Nederland en Vlaanderen. Hoe denken zij over de internationale economie? Hoe ervaren zij de globalisering? En wat is het effect van de globalisering op literatuur en cultuur in het algemeen. Moeten we de globalisering omarmen en zo beïnvloeden? Moeten we de straat op voor de revolutie? Of is het gewoon een oud fenomeen?

- **Oscar Van Den Boogaard, Kader Abdolah, Marion Bloem e.a.** McLiteratuur: gesprekken met Nederlandse en Vlaamse schrijvers over globalisering. Rotterdam: Lemniscaat, 2004. 277 p.
info: www.lemniscaat.nl

Stations en steden

De opkomst van de auto zorgde voor luchtvervuiling en dichtgeslibde wegen en deed steden leeglopen en stationsbuurten verloederen. Om het tij te keren wordt er opnieuw meer aandacht geschonken aan het openbaar vervoer en aan het

potentieel van een levendige stationsbuurt. Het omvormen van stations tot HST-terminals biedt de gelegenheid om heel de stationsbuurt te vernieuwen. Daarom stichtte de NMBS Eurostation, het studiebureau dat nieuwe stedenbouwkundige concepten voor twaalf stations in het Brussels en Vlaamse Gewest ontwikkelde.

- **Evert Lagrou en Marc Dubois.** Stationssteden. Eurostation: 10 jaren onderweg. Brussel: Eurostation, 2003. 256 p.
info: www.eurostation.be
ann.corluy@eurostation.be
tel. 02.529.09.11.

Cultuurmonumenten van natuurmonumenten

'Wil natuur- en landschapsbescherming kans van slagen hebben, dan moet het een zaak zijn van ons hele volk'. Dit citaat van Jacobus Pieter Thijsse uit 1937 kan je lezen in de inleiding van 'Cultuurmonumenten van natuurmonumenten'. Met dit boek laat Vereniging Natuurmonumenten de lezer zien welke unieke plekken Holland nog rijk is. Kleine en grote monumenten waar natuur en cultuur elkaar vinden.

- **F. Bosscher (auteur) en J. van Reeken (fotograaf).** Cultuurmonumenten van Natuurmonumenten. 's-Graveland: Vereniging Natuurmonumenten, 2003. 192 p.
info: www.natuurmonumenten.nl
In België verdeeld door Lannoo

Duurzaam wonen

Geld en milieu sparen en tegelijk meer comfort en woonplezier? In 'Duurzaam wonen' lees je hoe je met kleine ingrepen heel wat kan bereiken. Het boekje van uitgever Roodbont en Milieu Centraal bevat kant-en-klare tips om

zuiniger om te springen met energie, water, materialen, afval en bevat ook een hoofdstuk over veiligheid en leefbaarheid. Achteraan een lijst met keurmerken en interessante websites.

- **Duurzaam wonen.** Zutphen: Roodbont, 2003. 96 p.
info: www.roodbont.nl

Van Nijlpaard tot Maasbedding

'Van Nijlpaard tot Maasbedding' bundelt het onderzoek van geografen en planologen aan de universiteit van Amsterdam. Centraal staat de relatie tussen milieuaantasting en politieke sociale problemen.

- **Maarten Wolzink & Michael Baumeister.** Van nijlpaard tot maasbedding: verscheidenheid en samenhang in de milieugeografie. Utrecht: Jan van Arkel, 2003. 393 p.
info: i-books@antenna.nl
tel. 0031. 30 - 273 18 40

Witte rook uit de schoorsteen?

Kyotodoelstellingen gehuld in nevelen

Na jaren bakkeleien lijkt er in België eindelijk schot te komen in de uitvoering van de Kyoto-doelstellingen. De uitstoot van CO₂ en de andere broeikasgassen is wel nog niet gedaald, maar de gewesten weten tenminste al waar ze naartoe moeten. En er ligt een pakket concrete maatregelen op tafel waarmee de federale regering de gewesten wil helpen. Dat we dààr, 6 jaar na Kyoto, al blij om mogen zijn is een schrijnend feit op zich. Maar het is toch maar weer een stap. Of is ook dat maar schijn?

Het verhaal is bekend. De lidstaten van de Verenigde Naties maken zich zorgen over de invloed van de uitstoot van bepaalde gasen op het wereldklimaat. In 1992 besluiten ze de uitstoot van die gasen radicaal te verminderen. Het Klimaatverdrag dat toen in New York werd ondertekend, vormt het kader voor het Protocol van Kyoto. Daarin is vijf jaar later vastgelegd hoeveel broeikasgassen de industrielanden, inclusief Rusland en de voormalige Oostbloklanden, maximaal mogen uitstoten. Voor de Europese Unie voorzag Kyoto dat ze tegen 2008-2012 weer minstens 8% onder haar uitstoot van 1990 moest zitten. In 1998 verdeelden de Europese lidstaten die doelstelling onder elkaar. België moest terug naar 7,5% onder de uitstoot van 1990. Zes jaar en een rist klimaatplannen, doelstellingen, maatregelen en onderhandelingen zijn we nu verder. Veel van die inspanningen waren op zich verdienstelijk, maar het tij keren, nee, dat konden ze niet. De uitstoot van broeikasgassen bleef toenemen. Vlaanderen zit nu 13% boven het niveau van 1990, duidelijk de verkeerde richting uit dus.

Europa voert de druk op

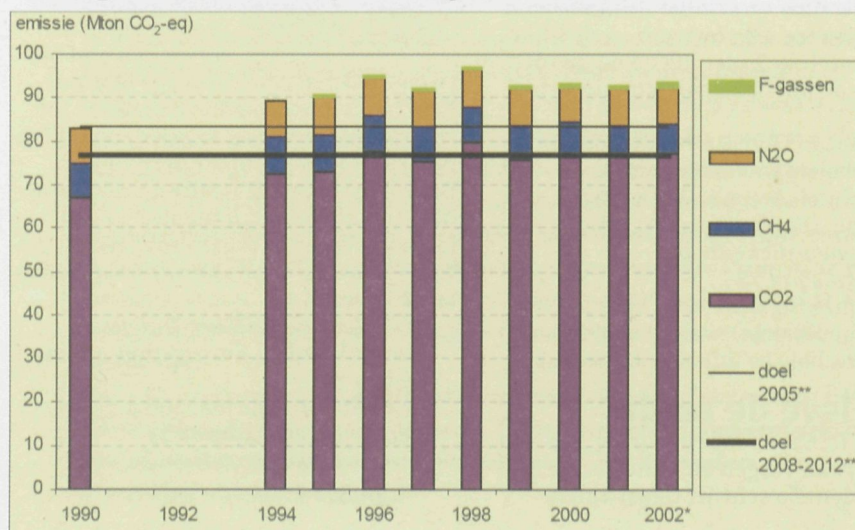
De Europese Commissie werkte ondertussen aan een richtlijn om in de Europese Unie een systeem voor emissiehandel op te starten (zie kader). Vorige zomer werd de richtlijn goedgekeurd, inclusief zeer strakke timings. Zo moesten de huidige en toekomstige lidstaten tegen 31 maart 2004 op de proppen komen met een concreet voorstel over de emissiehandel binnen hun grenzen. Het systeem zelf moet starten op 1 januari 2005.

Vlaanderen was al op 1 januari 2003 klaar met zijn Energiebenchmarking convenant, een vrijwillige overeenkomst tussen de Vlaamse overheid en bedrijven. Bedoeling is dat bedrijven de efficiëntie van hun energiegebruik op een zo hoog mogelijk niveau brengen. Ze moeten daartoe binnen bepaalde termijnen alle investeringen doen die bij de wereldtop binnen hun sector worden toegepast. In ruil belooft de Vlaamse overheid dat ze die bedrijven geen extra lasten of verplichtingen zal opleggen en dat ze gratis alle emissierechten krijgen die ze nodig hebben. Om nog op 1 januari 2005 in de emissiehandel te kunnen stappen, met emissierechten op basis van het energiebenchmarking convenant, moesten bedrijven uiterlijk op 1 oktober 2003 het convenant ondertekend hebben. Maar van de zowat 180 bedrijven die daarvoor in aanmerking kwamen, had amper een 15-tal na vorige zomer de stap al gezet.

Onzekerheid

De belangrijkste reden voor de terughoudendheid bij de bedrijven bleek de onzekerheid over de tegenprestaties van de Vlaamse overheid. Kón Vlaanderen wel beloven alle vereiste emissierechten gratis te geven zonder de bedrijven een vast plafond op te leggen? Het convenant houdt immers in dat de bedrijven zo weinig mogelijk energie gebruiken per producteenheid – bijvoorbeeld zoveel ton cokes per ton geproduceerd staal. Op de totale hoeveelheid verbruikte energie staat geen maximum: als de productie stijgt, mag het energiegebruik mee omhoog. Vlaanderen hanteert met andere woorden een relatief plafond, terwijl de Europese richtlijn uitgaat van een absoluut plafond. Het valt bijgevolg nog af te wachten hoe de Europese Commissie zal oordelen over de Vlaamse aanpak. De meeste bedrijven waren dus bang dat ze zich door de ondertekening van

Evolutie van de emissies van broeikasgassen in België sinds het referentiejaar 1990

het convenant zouden engageren tot verregaande investeringen maar nadien toch nog de zware verplichtingen van de emissiehandel op hun bord zouden krijgen.

Begin oktober vorig jaar bestond die onzekerheid nog steeds. Maar blijkbaar begon de vrees te knagen dat niets doen nog zwaardere gevolgen zou hebben. De bedrijven kozen eieren voor hun geld en traden op 1 oktober massaal toe. Op dit moment is bijna ieder bedrijf effectief bezig met zijn onderzoek. Tegen de volgende deadline – 1 juni 2004 – moeten de bedrijven een energieplan indienen, waarin ze hun energiegebruik voor de komende jaren voorspellen en rapporteren hoeveel hun CO₂-uitstoot in 2003 bedroeg.

Lasten en lusten verdelen

De federale overheid kon intussen niet bij de pakken blijven zitten. Tegen 31 maart moest ze bij de Commissie een ontwerp van allocatieplan indienen. Daarin moest ze uit de doeken doen hoe de emissiehandel in België zou worden ingevoerd, en op welke manier dit zou leiden tot het naleven van de Belgische Kyoto-doelstelling. Maar ook voor de emissiehandel blijkt België een beetje ingewikkelder dan andere landen. Als

gevolg van de bevoegdheidsverdelingen moet ieder gewest een eigen allocatieplan opstellen; samen met een apart federaal allocatieplan voor installaties onder federale bevoegdheid (legerbasisen b.v.) moet daarmee dan een Nationaal Allocatieplan gemaakt worden. Extra ingewikkeld werd het toen bleek dat de gewesten niet zomaar de Belgische doelstelling (7,5% minder uitstoot dan in 1990) wilden omzetten naar hun eigen niveau. Vlaanderen wilde met zijn modernere industrie een soepeler doelstelling dan Wallonië. Een nieuwe communautaire kwestie was geboren ... Maar de naderende deadline van 31 maart 2004 deed wonderen, en op maandag 8 maart kondigden premier Verhofstadt en minister Van den Bossche het akkoord over de lastenverdeling tussen de gewesten aan. Eerdere pogingen, van staatssecretaris Deleuze tijdens de voorgaande legislatuur en van minister Van den Bossche einde 2003, waren telkens mislukt. Het aanvaarde voorstel week uiteindelijk niet zoveel af van de voorgaande, behalve op één punt. De federale overheid neemt nu een relatief aandeel van de inspanning voor haar rekening, waar dat vroeger telkens een absoluut aandeel was. Met andere woorden: als de

economie sterker groeit dan voorzien, levert de federale overheid een grotere inspanning.

Het is natuurlijk een goede zaak dat er na jaren treuzelen eindelijk een akkoord is. Maar wat gaat dat worden als je weet dat de vereiste CO₂-verminderingen na 2012 nog veel verder gaan? Het Internationaal Klimaatveranderingspanel van de Verenigde Naties gaat er van uit dat tegen 1950 verminderingen met 60 tot 80% ten opzichte van 1990 nodig zullen zijn als we de klimaatverandering op

De Europese emissiehandel

Richtlijn 2003/87/EC schrijft voor de eerste keer voor hoeveel broeikasgassen industriële bedrijven maximaal mogen uitstoten. Eerst wordt uitgerend hoeveel broeikasgassen iedere sector per jaar mag uitstoten om aan de Kyotodoelstellingen te kunnen voldoen. Vervolgens verdeelt men die hoeveelheid in de vorm van emissierechten over alle bedrijven binnen die sector. Ieder jaar moet elk bedrijf precies de emissierechten kunnen voorleggen die overeenkomen met de werkelijke uitstoot van broeikasgassen in dat jaar. Het systeem werkt uiteraard maar als de bedrijven gemiddeld te weinig emissierechten krijgen (het hoofddoel is immers niet 'op papier in orde zijn' maar: minder uitstoten). Het ene bedrijf zal de uitstoot goedkoper kunnen verminderen dan het andere. Tussen bedrijven die emissierechten over hebben en bedrijven die er te kort hebben, ontstaat dan een handel. De Europese emissiehandel start op 1 januari 2005. Gedurende de eerste 3 jaar gaat het alleen over CO₂. De andere broeikasgassen kunnen eventueel later worden toegevoegd. In Vlaanderen vallen de zowat 200 grote energiegebruikers onder de richtlijn.

MAATREGELEN KYOTO-PLAN REGERINGSTOP 20 MAART 2004

maatregel	timing	reductie (ton CO ₂) Min	beknopte omschrijving
interne milieuzorg federale administraties	2007	700	opstellen milieu- en kwaliteitssysteem
wagenpark federale overheid + aanverwante	2004	310.000	50% A/B/C-wagens, 50% wagens met milieucriteria
woon-werkverkeer per trein	2005	37.000	gratis spoorabonnement voor federale ambtenaren & aanverwante (Post, Belgacom, BIAC en privé)
woon-werkverkeer per wagen	2006		verhoogde aftrek voor kosten verbonden met milieuvriendelijke vervoersmodi
goederenvervoer	2004	11.000	ondersteuning goederenvervoer per spoor
Diabolo & GEN	2010	100.000	uitbouw GEN en ontsluiting Zaventem per trein
vrijwillig akkoord autoconstructeurs	2008	380.000	gemiddelde uitstoot wagens in België naar 140 g/km
sensibilisering zuinig rijgedrag	2004		informatiecampagne
stimuleren aankoop zuinige auto's	2005		3% aftrek bij 105 - 115 g/km, 15% aftrek bij <105 g/km
labeling huishoudtoestellen	2005	100.000	verdere verfijning labeling & ondersteuning EC bij uitwerking eco-design richtlijn
energiezuinige investeringen huishoudens	2005		verhoging aftrek en premies, nu ook voor huurders
energiezuinige investeringen federale overheid	2004	150.000	investeringen in federale overheidsgebouwen aanmoedigen via derde betaler
energiezuinige investeringen bedrijven	2005		evaluatie bestaande maatregelen
biobrandstoffen	2010	1.535.250	gehalte biobrandstof eerst naar 2% en dan naar 5,75%
offshore windpark	2010	1.984.000	ontwikkeling volle capaciteit Thorntonbank
ombouw steenkoolcentrales	2009	1.200.000	omschakeling 2 centrales van steenkool naar biomassa
TOTAAL		5.807.950	

een aanvaardbaar peil willen houden. Daarom is het absoluut geen goed idee nu al projectkredieten aan te kopen in het buitenland. Dankzij 'flexibele mechanismen' voorziet het Kyoto-protocol dat men investeringen in het buitenland in de eigen broeikasboekhouding mag inschrijven. Een land investeert in waterkrachtcentrales, bosaanplantingen of zuiniger technologieën in het buitenland, en mag de verminderingen van broeikasgassen die dat ginds oplevert, in eigen land in rekening brengen! Veel landen, ook België, zien in die flexibele mechanismen een goedkope manier om hun Kyoto-verplichtingen na te komen. Aan de toepassing ervan zijn echter zoveel ecologische, sociale en wetenschappelijke problemen verbonden, dat wij vinden dat ze pas in allerlaatste instantie gebruikt zouden mogen worden.

Zogenaamde 'hete lucht' kopen in de Oost-Europese landen is voor ons helemaal uit den boze. Toen de economieën van die landen in elkaar stortten na de val van het IJzeren gordijn, daalde hun broeikasgasuitstoot navenant. Daardoor hielden ze aan hun Kyotodoelstelling een overschot over dat ze kunnen verkopen. Men spreekt van 'hete lucht' omdat het geen echte uitstootverminderingen oplevert. Het is intussen wel veruit de goedkoopste oplossing ...

Niet om het even welk geld

De grootste adder onder het gras van de Belgische Kyotoplannen is mogelijk het voornemen van de regering om een deel van de investeringen in flexibele mechanismen te betalen met het budget van

ontwikkelingssamenwerking. Er zijn trouwens nog meer landen die met dat voornemen spelen. Tijdens de klimaat-onderhandelingen in Marrakech eisten de ontwikkelingslanden dat de industrielanden geen geld voor ontwikkelingssamenwerking zouden gebruiken om hun eigen klimaatdoelstellingen te bereiken. De doelstellingen van ontwikkelingssamenwerking en investeringen in broeikasgasvermindering zijn immers niet noodzakelijk dezelfde. De ontwikkelingslanden vreesden dan ook dat de flexibele mechanismen op den duur nefast zouden uitdraaien voor hun (economische) ontwikkeling. Na de onderhandelingen lag er een tekst op tafel die jammer genoeg ruimte liet voor interpretatie. De geest van de tekst was echter dat de combinatie van ontwikkelingsgeld en flexibele mechanismen niet kon. Vooral de Europese Unie had dat standpunt duidelijk verdedigd.

Dat veel Europese lidstaten nu terugkrabbelen zal een zeer slechte indruk maken bij de ontwikkelingslanden. We hebben de ontwikkelingslanden noch tans meer dan nodig. De komende jaren beginnen de onderhandelingen over de periode na 2012. De ontwikkelingslanden moeten dan absoluut mee aan boord en een of andere vorm van doelstelling aanvaarden. Dat ze er nu geen hebben is voor de Verenigde Staten immers een van de belangrijkste argumenten om uit het Kyoto-protocol te blijven. Maar zonder de Verenigde Staten, die een kwart van de werelduitstoot van broeikasgasen voor hun rekening nemen, zal het zeer moeilijk worden de klimaatverandering om te buigen.

Concrete voornemens

Twee weken na de aankondiging van het akkoord over de lastenverdeling maakte de regering bekend hoe ze haar deel van

De lastenverdeling

De krachtlijnen van het akkoord over de lastenverdeling:

- **Federale overheid neemt maatregelen ter waarde van ongeveer 4,8 Mton CO₂-eq**
- **Het Waalse gewest moet zijn emissies in 2008 - 2012 verminderen met 7,5% t.o.v. 1990**
- **Het Brusselse gewest mag zijn emissies in 2008 - 2012 laten stijgen tot 3,5% boven 1990**
- **Het Vlaamse gewest moet zijn emissies in 2008 - 2012 verminderen met 5,2% t.o.v. 1990**

Vlaanderen en Brussel krijgen dus een soepeler doelstelling. Om als lidstaat toch aan de -7,5% doelstelling te voldoen vult België het tekort van 2,5 Mton CO₂-eq op door kredieten van projecten in het buitenland te kopen. Voor zover de OESO het toestaat, zal dat gedeeltelijk gebeuren met ontwikkelingsgeld. Als laatste redmiddel wordt de mogelijkheid open gelaten om 'hete lucht' te kopen in de Oost-Europese landen en in Rusland.

de beloften denkt in te vullen. Een mooi lijstje van 16 maatregelen (zie tabel), goed voor in totaal 5,8 Mton CO₂-eq. Nog een miljoen ton meer dus dan wat werd vooropgesteld bij het akkoord over de lastenverdeling.

Een aantal dringende en noodzakelijke maatregelen (zoals een windturbine-park) gaan de goede richting uit, maar de regering laat ook kansen liggen. Had men bijvoorbeeld de fiscale vrijstelling voor bedrijfswagens beperkt tot auto's van energieklasse A en B, dan kon men 1,8 miljoen ton CO₂ uitsparen. Dat is één derde van de doelstelling die de federale overheid op zich neemt. Dat twee zwaar vervuilende en verouderde steenkoolcentrales – waarvan de sluiting eigenlijk al voorzien was voor 2004 – in 2009 worden omgebouwd tot biomassacentrales, wekt eveneens weinig vertrouwen. Zwak zijn ook de maatregelen om gezinnen te steunen die hun energieverbruik terugdringen. Bond Beter Leefmilieu had gerekend op meer sluitende afspraken. Maatregelen waar niet alleen het milieu maar ook de economie (met inbegrip van de werkgelegenheid) en het sociale bij te winnen hadden, mochten veel krachtiger. Bij andere maatregelen blijven nog veel vraagtekens staan.

Drie voornemens

Het federale lijstje telt dan wel 16 maatregelen, maar 80% van de vermindering staat of valt met slechts drie maatregelen: het windpark op de Thorntonbank in zee, het bijmengen van plantaardige oliën in autobrandstof en het ombouwen van twee steenkoolcentrales van Electrabel tot centrales op basis van biomassa. Of we in dat verband op twee oren kunnen slapen, is echter zeer de vraag.

Met het windpark op de Thorntonbank wil de regering een kleine 2 Mton CO₂ besparen. De beschikbare capaciteit moet dan wel maximaal benut worden door projectontwikkelaars. Wij hopen van harte dat dit zal gebeuren, maar momenteel ligt enkel het project van C-Power op tafel (en er staat nog geen enkele turbine!). Dat project is slechts goed voor ongeveer een vijfde van de beschikbare capaciteit.

Voor onze wagens op biobrandstof zullen rijden, moeten ook nog heel wat hinderpalen uit de weg geruimd worden. Zo

is nog lang niet duidelijk welke brandstoffen als biobrandstof in aanmerking komen. Het kan toch niet de bedoeling zijn bio-ethanol met tankers in te voeren uit Brazilië, waar regenwouden worden gekapt om die bio-ethanol te produceren! Evenmin duidelijk is in hoeverre de federale ondersteuning van biobrandstoffen overlapt met de ondersteuning die het Waalse gewest al geeft voor deze brandstoffen. Dezelfde maatregel mag immers geen twee keer meegerekend worden.

Gentlemen's agreement met ... Electrabel?

Voor het ombouwen van de steenkoolcentrales rekent men op een gentlemen's agreement met Electrabel. De federale overheid kan Electrabel immers niet verplichten haar centrales om te bouwen. Over die steenkoolcentrales is het laatste woord nog niet gezegd. Electrabel en de chemische industrie beweerden bij hoog en bij laag dat de sluiting van steenkoolcentrales de prijs van elektriciteit dramatisch zou verhogen. Nochtans was de sluiting van 2 van de 8 steenkoolcentrales al voor dit jaar voorzien in het Indicatief uitrustingsplan voor de elektriciteitsproductie – om de eenvoudige reden dat ze oud en afgeschreven waren. Bovendien was de sluiting noodzakelijk om tegemoet te komen aan de Europese doelstellingen rond zure regen en zomersmog. De beslissing om die voorziene sluitingen mee te rekenen in de Kyotodoelstelling, verandert in werkelijkheid dus niets. Van enige invloed op de elektriciteitsprijs kan dan ook geen sprake zijn. En toch is de regering Electrabel gevolgd in haar eisen. De centrales blijven 5 jaar langer open en worden daarna omgebouwd tot centrales op biomassa.

Het Belgisch productiepark van Electrabel blijft dus onaangetast en bovendien kan de maatschappij nog een bonus opstrijken voor het opwekken van groene stroom. Dit is schrijnend! De volksgezondheid wordt 5 jaar de wacht aangezegd en de regering laat de kans liggen om nieuwe spelers op de elektriciteitsmarkt te brengen. Eén lichtpuntje: volgens haar eigen redenering zou Electrabel door de groene elektriciteitsbonus haar elektriciteitsprijzen moeten laten zakken.

In ieder geval rekent de regering voor deze zeer belangrijke maatregel op een gentlemen's agreement met Electrabel. We willen wel hoor, maar dat kunnen we toch moeilijk ernstig nemen.

Spannend tot op het eind

Jaarlijkse evaluaties moeten nagaan in welke mate de maatregelen vorderen. Maar het volle effect van de drie hoger vermelde maatregelen wordt pas tegen 2009 of 2010 verwacht. Dat het effect wat lager kan uitvallen dan verwacht, zullen we pas merken als het te laat is om nog significant bij te sturen. Het gevolg laat zich raden: de aankoop van projectkredieten of hete lucht. Premier Verhofstadt erkende op de persconferentie in Oostende voor het eerst dat er na 2012 nog verdergaande verminderingen nodig zijn. Het zou van een nog groter staatsmanschap getuigen mocht de regering nu al een reeks belangrijke maatregelen klaar houden om het eventueel falen van enkele van de voorziene maatregelen op te vangen. Bijvoorbeeld de fiscale voordelen voor bedrijfswagens aanpakken.

Bram Claeys

Beleidsmedewerker mobiliteit en energie
Bond Beter Leefmilieu

Klimaatkrediet. Waarom niet?

Gezinnen kunnen op hun energieverbruik (en energiekost) 30 tot 70% besparen door een bestaand huis een 'klimaatbeurt' te geven: muur- en dakisolatie, superisolerend glas, een hoogrendementsketel. BBL pleit ervoor dat die gezinnen van een 'klimaatkrediet' kunnen genieten. Ze kunnen de investeringen dan op korte termijn afschrijven en al na enkele jaren genieten van de drastische besparing op hun energiefactuur. Maar BBL vreest dat de maatregelen die de regering voorstelt niet krachtig genoeg zijn om een trendbreuk te forceren en vraagt daarom de versterking ervan op korte termijn. De voordelen van het 'klimaatkrediet' zijn duidelijk: versnelde vermindering van CO₂-uitstoot, economische winst door werkgelegenheid in de bouwsector, sociale winst door lagere energiefacturen.

Eindelijk een nieuw chemi

Fedichem doet aan stemmingmakerij en doemdenken

REACH (registratie, evaluatie en autorisatie van chemische stoffen), het nieuw Europees chemicaliënbeleid, verplicht bedrijven die per jaar één ton of meer van een bepaalde chemische stof aanmaken of invoeren, die stof in een centrale databank bij een nieuw Europees Agentschap te registreren. Voor het gebruik van de meest zorgwekkende stoffen zou bovendien een vergunning noodzakelijk zijn.

Dat de bedrijfswereld dwars ligt had je wel kunnen verwachten, maar daarom moeten ze 'hun gelijk' nog niet staven met leugenachtige studies ...

Reach, de nieuwe Europese chemicaliënrichtlijn, wil niet alleen dat er meer en betere informatie over chemicaliën beschikbaar wordt, voor de gevaarlijkste wil Reach ook een vergunningsplicht. Maatregelen waar de milieubeweging al heel lang naar vraagt, maar het bedrijfsleven is – 'vanzelfsprekend' – tegen. Maatschappelijk belang versus winstbejag!

Eind januari brachten Fedichem, de Federatie van de Chemische Nijverheid, en het VBO (Verbond van Belgische Ondernemingen) een 'nieuwe studie' uit over de impact van REACH op de

Belgische chemische industrie. Die studie werd uitgevoerd door onderzoeksbureau Idea Consult, in samenwerking met Prof. Dr. Leo Sleuwaegen en Prof. Dr. Bruno Van Pottelsberghe.

Voorspelbaar

De 'Belgische industrie zit in de gevaarzone' was de voorspelbare conclusie. Fedichem voert immers, samen met de Europese chemiesector, een uiterst harde campagne tegen de invoering van REACH. Gelijkaardige doemscenario-'studies' werden ook al eerder verricht in opdracht van chemische bedrijfsfederaties in Duitsland en Frankrijk. Ze begen in ieder geval geen objectieve weergave van de realiteit. De doelstelling is louter paniek te zaaien en zo te trachten de Europese Commissie en de Lidstaten te beïnvloeden. Begin oktober 2003 leidde dit schandalige lobbywerk nog tot de uitspraak van de Italiaanse minister Buttiglione (Italië nam op dat moment het Europese Voorzitterschap waar) dat REACH zou leiden tot het verlies van 5,5 miljoen jobs in de Europese chemische sector. Nogal onthutsend, zo'n uitspraak, zeker als je weet dat de chemische sector in Europa slechts 1,6 miljoen arbeidsplaatsen telt.

Onwetenschappelijk en onbruikbaar

Pas twee maanden nadat de resultaten in de pers breed waren uitgesmeerd werd de gebruikte methodiek in de Duitse studie vrijgegeven. En die kon al snel rekenen op vernietigende kritieken van vooraanstaande Duitse economen (Münich Institute for Economic Research, German Advisory Council on the Environment): "De methodiek is onwetenschappelijk en bijgevolg onbruikbaar om een inschatting te maken van de effecten op omzet en werkloosheidscijfer." De studie negeert volkomen de economische en maatschappelijke

Chemicaliënbeleid van Europa

baten van een nieuw chemicaliënbeleid. De analyse is gebaseerd op een statisch model dat geen rekening houdt met de dynamiek van de markteconomie en de nieuwe mogelijkheden voor innovatie. Zo vertrekt de Duitse industrie van een doemscenario waarbij 20 tot 40% van de chemische stoffen uit de markt zou verdwijnen als gevolg van de 'te hoge' registratiekosten. In een dynamische markteconomie, waar het spel van vraag en aanbod heerst, is dit zeer onwaarschijnlijk. De kosten worden immers doorgerekend, en dan nog is het weinig waarschijnlijk dat een eventuele prijsverhoging voor één stof een zichtbaar verschil voor het uiteindelijke consumptieproduct oplevert. Ter vergelijking: een stijging van de energieprijzen heeft op die eindprijs al een veel grotere invloed en heeft nog nooit tot massale sluitingen geleid. Ook Fedichem vertrekt gemakshalve van een statisch model en concludeert (op basis van een faxenquête bij een 35-tal bedrijven), dat 30% van de chemische stoffen uit de industriële productportfolio dreigt te verdwijnen. De Europese Commissie daarentegen schat dat slechts 1 tot maximum 2% van de oude chemicaliën zou kunnen verdwijnen.

Nieuwe wiskunde

De Duitse chemiesector schat de registratiekosten ook systematisch te hoog in. De berekeningen houden er bijvoorbeeld geen rekening mee dat er reeds heel wat gegevens over chemische stoffen bestaan – zij het voorlopig nog steeds achter gesloten deuren. Chemische bedrijven voeren tests uit in het kader van het 'Responsible Care'-programma, aldus de sector. De Duitsers hielden er gemakshalve ook geen rekening mee dat de komende jaren goedkopere en snellere tests zullen worden goedgekeurd. Toepassing van computergebaseerde methodes (QSAR, Quantitative Structure-Activity Relationships) kan de prijs van de tests flink doen dalen. Fedichem neemt als uitgangspunt voor de test- en registratiekosten wel de objectieve cijfers van een studie die in opdracht van de Europese Commissie is uitgevoerd,

maar heeft deze op een onwetenschappelijke manier misbruikt. Zo concludeert de sector dat de meerkost van de extra tests en registraties van chemische stoffen voor de basischemie in België, 0,7 tot 0,9% van hun omzet zou bedragen. Op basis van dezelfde Europese studie heeft BBL berekend dat de impact op de omzet van de Belgische basischemie slechts 0,06 à 0,09% bedraagt. Voor de volledige chemiesector gaat het om een schamele 0,03 à 0,05% in plaats van de door Fedichem gestelde 0,3 à 0,4%. De kosten die REACH volgens de studie van de Europese Commissie in een tijdspanne van 11 jaar met zich meebrengt, werden door Fedichem gedeeld door de omzet van de sector verkregen gedurende slechts één jaar (2002). Geen toevallige fout, maar een flagrante manipulatie van cijfergegevens. Fedichem durft in haar antwoord zelfs beweren dat je de kosten over elf jaar niet door elf mag delen om het resultaat voor één jaar te kennen. Nieuwe wiskunde ...

Baten verzwegen

Je moet de kosten die REACH zou teweegbrengen ook in de juiste maatschappelijke context plaatsen. De werkgelegenheid in de Europese chemische sector is reeds gedaald als gevolg van meer automatisering en dus een verhoogde arbeidsproductiviteit. Bovendien bedraagt de impact van REACH op de omzet van de chemie minder dan 0,04%, terwijl de invloed van de stijgende energieprijzen in de periode 1996-2000 2,6 tot zelfs 3,4% bedroeg. Bovendien wordt geen rekening gehouden met het potentieel van economische baten en het bijhorende concurrentiële voordeel voor Europese bedrijven. In het huidige chemicaliënbeleid wordt het zoeken naar nieuwe, minder schadelijke stoffen de facto bestraft. Zo dient men nu bij hoeveelheden vanaf 10 kg dezelfde tests te verrichten als bij hoeveelheden van meer dan 10 ton. In de nieuwe voorstellen zijn de tests voor nieuwe stoffen onder de 10 ton/jaar beperkter dan in de huidige regelgeving, en onder één ton/jaar vallen ze helemaal weg. Volgens de Europese Commissie gaat

het over meer dan de helft van de geïdentificeerde nieuwe stoffen. Innovatie beperkt zich bijgevolg niet langer tot het zoeken naar nieuwe formuleringen met oude stoffen. Het onderzoek kan zich eindelijk richten op nieuwe stoffen, die minder belastend zijn voor de gezondheid en het leefmilieu.

Ook zedig gezwezen wordt er over de economische voordelen van een transparanter beleid voor de 'downstream users'. Momenteel zijn die volledig afhankelijk van de informatiestroom van de producenten, wat een vernieuwend beleid en een bewuste keuze voor de meest optimale stoffen voor hun productie belemmert.

Maatschappelijke baten vergeten

Er wordt al helemaal gezwezen over de vele maatschappelijke baten van REACH. Voor meer dan 95% van de 100 000 'oude' chemische stoffen die al meer dan 23 jaar op de markt zijn bestaat momenteel nauwelijks informatie over de effecten voor leefmilieu en gezondheid. Een aantal van deze stoffen stapelen zich op in het menselijk lichaam en kunnen er ernstige schade veroorzaken: kanker, vruchtbaarheidsproblemen, geboortefwijkingen, beschadigingen aan hersenen of zenuwstelsel, astmatische problemen ... Het Europese Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk stelt dat 16% van de werknemers in Europa wordt blootgesteld aan gevaarlijke producten en 22% aan giftige dampen. In een voorzichtig modelscenario maakt de Commissie gewag van 50 miljard euro baten voor de volksgezondheid in de komende dertig jaar. De Britse hoogleraar economie David Pearce schat de voordelen voor de volksgezondheid tegen 2020 op meer dan 280 miljard euro. Mocht REACH hebben bestaan zouden DDT en PCB's nooit op de markt gebracht zijn. Ook asbestkanker en de aansprakelijkheidsclaims terzake zouden onbestaande zijn. De dioxine-PCB-crisis zou ons bespaard zijn gebleven.

Toch positieve bedrijfsstemmen

In tegenstelling tot wat organisaties zoals Unice of VBO laten blijken, zijn

Vervolg van blz. 21

niet alle bedrijven gekant tegen REACH. Dat blijkt ondermeer uit een rapport in opdracht van de Nordic Council of Ministers. Scandinavische bedrijfsorganisaties die chemieproducenten en downstream users vertegenwoordigen staan over het algemeen neutraal of zelfs positief ten opzichte van de voorstellen van de Commissie. Deze organisaties erkennen de noodzaak van efficiënte internationale regelgeving om het leefmilieu en de volksgezondheid te beschermen. Bovendien zorgt REACH voor het vrijkomen van belangrijke informatie over chemische stoffen. REACH zou de regelgeving meer transparant en voorspelbaar maken, wat gunstig is voor het bedrijfsleven. Tijdens een EEB-conferentie over chemische stoffen op 24 maart pleitte Danielle Freilich van de Swedish Construction Federation voor het aanscherpen van het substitutieprincipe in REACH. Dat houdt in dat schadelijke stoffen niet mogen worden gebruikt indien ze vervangen kunnen worden door veiliger alternatieven of indien ze maatschappelijk onvoldoende relevant zijn. Freilich wees op de vele problemen van de bouwsector als gevolg van een gebrek aan informatie over chemische stoffen in bouwmaterialen. "Denk maar aan de vele gevolgen van het gebruik van asbest in isolatiemateriaal." Tijdens een seminarie in Brussel op 25 februari hebben nog andere bedrijven een positieve stem laten horen. Urban Wass, milieumanager bij AB Volvo, vond het maar evident dat producenten informatie moeten voorzien over de chemische stoffen die ze op de markt brengen. Asa Portnoff van Electrolux, producent van ondermeer huishoudelijke kooktoestellen en wasmachines, stelde dat een ban op de schadelijkste stoffen meer garanties zou bieden voor eerlijke concurrentie. "Het bedrijf past momenteel al methodes toe die gelijkaardig zijn als deze waarop REACH is gebaseerd. We zoeken systematisch naar alternatieven voor de schadelijke stoffen in onze producten. Ons bedrijf is goed voorbereid op regelgeving zoals REACH!"

Esmeralda Borgo

Beleidsmedewerkster Integraal productbeleid - Bond Beter Leefmilieu

Schadelijke stoffen

Etikettering ruim ondermaats!

Dat een betere regelgeving over de productie en verspreiding van chemische stoffen en over de informatie over het gebruik ervan niet overbodig is, bewees een onderzoek van het Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch bouwen en wonen (VIBE vzw) en het Netwerk Bewust Verbruiken (NBV vzw) dat midden december vorig jaar werd voorgesteld.

Veel producten die we gebruiken bij het bouwen en verbouwen van onze woning, maar ook producten die we dagelijks gebruiken in huis, bevatten stoffen die schadelijk zijn voor onze gezondheid. En op het etiket ontbreekt de nodige informatie daarover.

Consumenten worden in het ongewisse gelaten over de ingrediënten van bouwmaterialen en woonproducten en over de schadelijke effecten ervan. Daarom vragen VIBE vzw en het NBV vzw een verplichte etikettering.

Gebrekkige productinformatie

Consumenten worden steeds beter weten wat de gezondheids- en milieueffecten van producten zijn. Ze vragen naar leesbare en begrijpbare informatie over wat er in de producten en de verpakking zit. Voor voeding, cosmetica-producten en geneesmiddelen bestaan specifieke normen voor etikettering, en voor schoonmaakmiddelen bestaat er een Europese aanbeveling terzake. In augustus-september 2003 onderzochten VIBE en NBV de etikettering van verven en matrassen. Doel: het testen van de kwaliteit van de etiketten. Is de geboden informatie voldoende duidelijk om consumenten een gezonde en milieuverantwoorde keuze te laten maken of ze te waarschuwen voor schadelijke stoffen in bouw- en woonproducten? Uit het onderzoek bleek dat de meeste etiketten bijzonder weinig of niets vermelden over de grondstoffen en toeslagstoffen die de producten bevatten. Doe-het-zelvers werken dagelijks met mogelijk schadelijke producten. Sommige woonproducten worden door bijna iedereen dagelijks gebruikt. Het recht van consumenten om een product te kiezen met geen of minder schadelijke ingrediënten is alleen gewaarborgd indien de etiketten of bijsluiters die ingrediënten én de mogelijke gevarentekens ook expliciet vermelden.

Verf: onontgonnen terrein

De meeste mensen komen regelmatig

in contact met verf. Ingrediënten van vele types verf kunnen een negatieve invloed op de menselijke gezondheid hebben. En dat kan van mens tot mens verschillen: Sommige mensen zijn nu eenmaal gevoelig voor bepaalde stoffen, maar andere stoffen zijn wel degelijk voor iedereen schadelijk. In Nederland zijn solventgedragen binnenverven voor professioneel gebruik intussen al verboden. Bij ons halen schildersvakbonden sinds jaren regelmatig het nieuws met de 'schilderziekte' OPS. Die wordt veroorzaakt door oplosmiddelen in verven en kan leiden tot zware mentale stoornissen. Daarom is het noodzakelijk dat de gebruiker – professional én gewone consument – weet welke stoffen zich in een verf bevinden, en ook informatie krijgt over de gebruiksvoorwaarden en de schadelijkheid. VIBE vzw en NBV vzw bezochten drie types van winkels: een bekende doe-het-zelfzaak, een verfspecialist en een natuurverfspecialist. Ze letten bij hun onderzoek vooral op de gegevens over de ingrediënten, de veiligheidsvoorschriften, gevarencodes of pictogrammen. En naar het misbruik van termen als 'ecologisch' of 'milieuvriendelijk'. Conclusie: Bijna geen enkele verfpot vermeldt de samenstellende stoffen en zeker niet de toeslagstoffen van de verf. Zelden ook is de informatie via technische fiches of de veiligheidsfiches in de winkel beschikbaar. Bovendien zijn de winkelbedienden zelden opgeleid om dit soort informatie te leveren. En ook het Internet bracht niet veel op. Een uitzondering op deze conclusies was de natuurverfhandel en de natuurverven. Ingrediënten en andere informatie waren makkelijk terug te vinden op de pot en/of in de winkel (al is dat

en in huis

meestal in een andere taal, doorgaans Duits). Anderzijds was de informatie die de winkelier kon bieden zeer degelijk.

Gezond slapen?

Het onderzoek van matrassen leverde een al even ontgoochelend resultaat op. Tenslotte brengen mensen toch één derde van hun leven door in de slaapkamer. Merkwaardig toch dat bijna alle fabrikanten enkel focussen op de fysische eigenschappen van de matras: ligcomfort, hardheid, wasbaarheid ... Weinigen zijn er zich echter van bewust

voorkant

voorbeeld etiket muurverf
volgens etiketteringseis VIBE vzw

achterkant

BRICACRYL

*Kunststoffsdispersieverf
(acrylverf / latexverf)*
voor muren & plafonds
binnen & buiten

Mat
Kleur: wit

Samenstelling:

- water
- bindmiddel: acrylaten (polyvinylacetaat)
- oplosmiddel: propyleenglycol (10%)
- kleurstof: titaanwit
- schimmelwerend product: gechlorideerde paraffines
- bewaarmiddel: formaldehydverbinding
- weekmaker: italen

Synthetisch product

20 L = 160-200 m²

Reiniging: Borstel, rol en ander gereedschap in een emmer met water afwassen. De inhoud van de emmer, lege verpotten en ander vervalf meegeven met klein chemisch afval. Natte vervlekken kan u wegvegen met water of een vochtige vod, indien nodig met zeep.

Bewaren: Houdbaarheidsdatum op het deksel van de pot. Vorstvrij bewaren. Goed afsluiten na gebruik. Nog 1 jaar bruikbaar na opening indien op de juiste manier bewaard.

Veiligheid: Buiten bereik van kinderen houden. In geval van aanhoudende irritaties, hoofdpijn, duizeligheid, ademhalingsproblemen of braakneigingen na gebruik van dit product, de arts of het antigifcentrum contacteren. *Hou dit etiket bij de hand.* Bij afbranden van oude verflagen komen giftige dampen vrij.

Verwerking: Enkel toepasbaar op droge, stof- en vetvrije muren en plafonds binnen en buiten. Aan te brengen met roller of kwast. Na 2 uur overschilderbaar. Helemaal droog na 24 u.

Verspreidingspunt: Vervol
Brussel - Noordstraat 2 - 1000 Brussel - 020352217 85.83
Copyright © in de EU door:
Vertrouwde Fabriek groen - Perimeterstraat 27 - 1140 Molenbeek - 020352236 10.87
Lidnummer: 007 200 1000 03
tel.nr. antigifcentrum: 070/245.245

voorkant

voorbeeld bestand etiket muurverf

achterkant

Tekortkomingen aan
bestand voorbeeldetiket

Peinture Mural
Muurverf
Pintura para Pareo
Tinta para Parede

exterieur/interieur - binnen/buiten
interior/exterior

Mat / Mate

Blanc / wit
Blanca / Branca

20 L = 60 m²

Verwerking: op droog, vet- en stofvrij oppervlak.

Reiniging: borstel, rol en eventuele vlekken onmiddellijk goed spoelen met koud water en indien nodig met zeep.

Milieu: weggooien vermijden. Afgeven aan ophalers van klein chemisch afval.

Vorstvrij bewaren.

Made in EEC for BI rue du Damier 26, 1000 B-Brussels - RGEIEB 558 085
EMB. VVP: B.00.97

1 L = 8/10 m²

2h

20 L = 60 m²

Geen handelsnaam, merknaam of producttype

Onduidelijke boodschap

actie / action

Opgave netto-inhoud onjuist

Geen adres van aansprakelijke in EU

Geen adres van producent

Geen aanduiding waar houdbaarheidsdatum te vinden is

Vervaaringsvoorschriften beperkt

Tegenstrijdige gegevens inzake milieu en afvalverwijdering

Geen veiligheidsvoorschriften

Voor leken onbegrijpelijke codes

SAMENSTELLING NIET VERMELD
GEEN ENKEL INGREDIËNT VERMELD

dat matrassen een aantal schadelijke stoffen kunnen bevatten en die soms ook uitstoten. Het productieproces van een matras bestaat uit verschillende stappen waarin telkens chemische stoffen worden gebruikt. De matras bevat dus een aantal restproducten die al dan niet schadelijk zijn. Er werden verschillende winkeltypes bezocht: twee grote meubelzaken en twee kleinere slaapwin-

kels waarvan één met een ecologisch aanbod. De informatie op de matrasetiketten bleek voornamelijk over ligcomfort, wasgemak ... te gaan. Verscheidene matrassenmerken kenden zichzelf ook onbestaande 'ecologische' labels toe. Sommigen nemen het ook niet zo nauw met de wetgeving op de milieureclame. Zo noemde een producent zichzelf 'milieuvriendelijk' wegens de afwezig-

heid van CFK's. Die zijn hoe dan ook verboden en daar is dus niets extra 'milieuvriendelijk' aan.

Lorie Cuypers

Communicatieverantwoordelijke Vibe

BIAC: nieuwe milieuaanvraag alibi om verantwoordelijkheid te

Begin februari diende BIAC – de luchthavenuitbater van Zaventem – een aanvraag in om zijn lopende milieuvergunning te hernieuwen. De aanvraag blijkt nog maar eens een poging om de verantwoordelijkheid voor de overlast van de nationale luchthaven te ontlopen, deze keer door te schermen met een verdrag uit 1944. In de nieuwe aanvraag zoek je bovendien vruchteloos naar een beperking van de nachtvluchten, naar geluidsnormen en naar een milieueffectenrapport! De bewonersgroepen rond de luchthaven en BBL eisen dat BIAC zijn huiswerk overdoet en een nieuwe milieuvergunningsaanvraag indient mét een MER, mét een maximum aantal dag- en nachtvluchten en mét geluidsnormen gebaseerd op de richtlijnen van de WHO.

Als je de vergunningaanvraag leest, valt het meteen op: BIAC tracht elke verantwoordelijkheid te ontlopen. Zodra een vliegtuig van de grond komt, valt het volgens BIAC niet meer onder de bevoegdheid van BIAC zelf, van de provincie of van het Vlaams Gewest. Een vliegtuig in de lucht is voor BIAC een zaak voor het Verdrag van Chicago (1944) over de internationale verdeling van het luchtruim. Een Vlaamse milieuvergunning mag dus volgens BIAC alleen maatregelen opleggen tegen grondlawaai (taxiën, proefdraaien, warmdraaien ...). Van de staatshervorming van 8 augustus 1980 heeft BIAC blijkbaar niet gehoord. Sindsdien is de bevoegdheid voor 'de strijd tegen de geluidshinder' en voor 'de bescherming van de lucht tegen verontreiniging' uitdrukkelijk gewestmaterie. Trouwens, het verdrag van Chicago laat de invulling van de bevoegdheden in verband met de beperking van geluidshinder over aan de betrokken landen zelf. Ook rechtbanken hebben er al meermaals op gewezen dat luchtlawaai een gewestelijke bevoegdheid is. Als luchthavenuitbater is BIAC dus wel degelijk verantwoordelijk voor de enorme geluidsoverlast van de luchthaven.

Kortere nacht ...

De vergunningaanvraag heeft het nergens over een beperking van het aantal nachtvluchten. In de huidige milieuvergunning zijn er dat maximum 25 000 per jaar en daarmee is de limiet van het

aanvaardbare al overschreden. Met nog meer nachtvluchten vanuit Zaventem wordt de situatie totaal onleefbaar: nog meer slaapverstoring, nog meer bijbehorende gezondheidsproblemen zoals stress, verhoogde bloeddruk, hart- en vaatziekten, leerachterstand bij kinderen ... BBL eist daarom dat het huidige aantal nachtvluchten als maximum wordt vastgelegd én toegepast op de periode die internationaal en Europees als 'nacht' wordt gedefinieerd. Van 23 uur tot 7 uur dus, terwijl de nacht nu in Zaventem al stopt om 6 uur.

WHO-richtlijnen toepassen

Geluidsnormen voor overvliegende vliegtuigen zijn al evenmin te vinden in de nieuwe vergunningaanvraag. BBL eist dat men in de vergunning geluidsnormen vastlegt die rekening houden met de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De WHO hanteert daarbij vijf criteria: gemiddelde geluidsdruk, maximale geluidsdruk, frequentie (aantal), achtergrondlawaai en lage tonen binnen het totale geluid. Die criteria zijn van belang, want als BIAC het nu over sterk verminderde geluidshinder heeft, gaat het alleen over gemiddelde geluidswaarden. Lawaai pieken worden daarin afgevlakt, zodat een te gunstig beeld ontstaat. Mensen liggen echter niet wakker van een gemiddelde, wel van de piekwaarden en van het aantal keren dat die zich voordoen.

Helpt DHL-vloot té luidruchtig!

Om nog maar in de buurt te komen van de WHO-normen moeten de luidruchtigste nachtvliegtuigen (Airbus 300 en MD11) de plaats ruimen voor minder lawaaijer toestellen. Uit geluidsmetingen van de Vlaamse milieuadministratie blijkt immers dat heel wat vliegtuigen die 's nachts uit Zaventem vertrekken, ver boven de WHO-norm zitten. De metingen wijzen uit dat de geluidsnorm uit de milieuvergunning heel het jaar door wordt overschreden – en die norm is een stuk soepeler dan het WHO-voorstel. De Milieu-Inspectie stelde in korte tijd 58 overschrijdingen van de nachtelijke geluidsnorm uit de milieuvergunning vast. Die overschrijdingen blijken vooral voor rekening van de Airbus A 300 en de MD11 te komen. Ongeveer de helft van de DHL-vloot bestaat uit die toestellen en de leasingcontracten lopen nog tot 2006. Die contracten moeten al voor die datum worden herzien, zodat stillere vliegtuigtypes in de plaats kunnen komen.

'Stiller' niet stil ...

Maar zelfs met minder lawaaijer vliegtuigen moet het aantal nachtvluchten beperkt worden. Het klopt niet, zoals onder meer DHL beweert, dat stillere toestellen meer nachtvluchten mogelijk maken. 'Stiller' is vooreerst een relatief begrip: het stilste vrachtvliegtuig klinkt op tien km van de luchthaven nog altijd 16 keer zo luid als een trein. Dat mensen wakker worden,

te ontlopen

zo blijkt uit een onderzoek rond Schiphol (NL.), heeft bovendien niet alleen met geluidsvolume maar ook met het aantal verstoringen te maken. Een voorbeeld: vervang 9 Airbussen 300 van 95,5 dBa door 31 vliegtuigen van 90 dBa. De theoretisch berekende gemiddelde geluidsdruk blijft dan identiek, maar de kans op slaapverstoring of ontwaken neemt sterk toe. De kans dat iemand wakker wordt bedraagt met A300-toestellen 37%, maar met 31 'stille-re' vliegtuigen loopt ze op tot 84%! Je kunt de ontwakingskans maar op twee manieren verlagen: stillere vliegtuigen binnen het huidige maximum aantal

nachtvluchten of de luidruchtige toestellen minder vaak laten vliegen. Precies daarom is ook het aantal vluchten één van de vijf WHO-criteria om geluidsnormen voor luchtvaartactiviteiten te bepalen.

Grondlawaai?

BIAC acht zichzelf wél bevoegd voor grondlawaai ... maar vermeldt daartegen geen nieuwe maatregelen in de milieuvergunningaanvraag. Volgens BIAC kun je het grondlawaai van de luchthaven namelijk niet onderscheiden van ander achtergrondgeluid en is er enkel sprake van een zeker 'gezoem'! Daar denken

bewoners vlakbij de luchthaven wel anders over ... Zij wijzen erop dat BIAC zich niet eens aan de huidige milieuvergunning houdt: het moest reeds vóór 1 november 2001 een centrale proefdraailoods bouwen om grondlawaai tegen te gaan, maar meer dan 2 jaar later is die loods er nog altijd niet! De opgelegde geluidswallen zijn evenmin afgewerkt. BIAC tracht zijn verantwoordelijkheid doodgewoon op alle vlakken te ontlopen en trekt zich niks aan van omwonenden.

Erik Grietens

Beleidsmedewerker Integraal ruimtebeheer,
juridische & sociale instrumenten
Bond Beter Leefmilieu

ISO 14001 certificaat van BIAC is lege doos

Eind 2000 leverde AIB-Vinçotte een ISO 14001 certificaat af aan BIAC. Zo'n certificaat is door bedrijven fel begeerd: ze krijgen het als ze inspanningen hebben gedaan om een goed functionerend milieuzorgsysteem in te voeren. In theorie althans. Opmerkelijk was dat BIAC het certificaat kreeg kort nadat het bij de Raad van State z'n vergunningsvoorwaarden had aangevochten. Het ging daarbij onder meer over de opgelegde geluidsnormen. Samen met DHL wilde BIAC de milieuvergunning die vanaf begin 2002 van kracht zou worden, laten schorsen of nog liever vernietigen. Niet meteen een toonbeeld van doorgedreven milieuzorg, meende BBL. Toen bleek dat de Milieu-inspectie in een maand tijd 58 geluidsovertredingen had vastgesteld, bracht BBL AIB-Vinçotte daarvan op de hoogte, wat uiteindelijk leidde tot een formele klacht bij de beroepscommissie van de certificatie-instelling.

ISO 14001 vereist niet dat men voldoet aan de wettelijke milieuvergunningen, in tegenstelling tot de strengere EMAS-registratie voor milieuzorgsystemen. Als men bepaalde normen overtreedt, moet men krachtens ISO 14001 wel de nodige corrigerende maatregelen treffen. Belcert, de officiële instelling die de certificatieorganisaties en milieuverificateurs controleert, gaat nog verder: de certificatie-instelling moet het certificaat weigeren of intrekken als de corrigerende en preventieve maatregelen niet naar behoren werken. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer milieuvoorschriften voor belangrijke milieuaspecten structureel worden overschreden. Van een

structurele overtreding van de milieuvergunning van september 2002 is bij BIAC duidelijk sprake. In haar jaarrapport 2002 over geluidsemissiemetingen schrijft de Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid (AMINABEL) dat de nachtelijke geluidsnorm op de betrokken meetpunten gedurende heel 2002 werd overtreden. De eerder genoemde metingen van de Afdeling Milieu-inspectie bevestigen dat. Het uitblijven van een proefdraaiplaats om grondlawaai tegen te gaan (een verplichting van de milieuvergunning) was ook al duidelijk een inbreuk die AIB-Vinçotte niet kon ontgaan.

Tot onze verbazing heeft de beroepscommissie van AIB-Vinçotte niet beslist om het certificaat in vraag te stellen of bijkomende voorwaarden op te leggen – laat staan het in te trekken. Dat de voorzitter van AIB-Vinçotte, Paul Klees, tegelijk gedelegeerd bestuurder van BIAC is, zal daar vast niet vreemd aan zijn ...

Het is de eerste keer dat er in België een klacht kwam tegen een toegekend ISO 14001 certificaat. De lakse houding van AIB-Vinçotte en de overduidelijke 'rechter en partij' situatie zijn een klap in het gezicht van bedrijven die het wél menen met milieuzorg en hun ISO 14001 certificaat met echte inspanningen verdiend hebben.

Esmeralda Borgo

Beleidsmedewerkster Integraal productbeleid
Bond Beter Leefmilieu

Geen Zwitserse nachtvluchten door Duits luchtruim

De Europese Commissie heeft Duitsland de toestemming gegeven om 's nachts zijn luchtruim te sluiten voor het doorgaan van luchtverkeer richting Zürich. Vliegtuigen met deze bestemming vliegen laag over Duits grondgebied en veroorzaken op die manier veel geluidshinder.

De Zwitserse overheid beweert dat hiermee eerder gesloten luchtvaartakkoorden tussen de EU en Zwitserland worden geschon- den evenals het recht op vrij verkeer van goederen en diensten. Naar deze klachten had de Europese Commissie echter geen oren.

De maatregel past in een groter plan van de Duitse overheid om de geluidshinder, veroorzaakt door de luchtvaart, verder terug te schroeven. De Duitse milieuminis- ter heeft 500 miljoen euro uitgetrokken voor een grootschalig plan dat de mensen in de buurt van een luchthaven beter bes- chermt tegen geluidsoverlast.

Schip verliest giftige lading in Noordzee

Een Ethiopisch cargoschip heeft tijdens een storm eind december vorig jaar een groot deel van zijn giftige lading in Nederlandse wateren verloren. Het schip vervoerde drie containers met honderden vaten giftig houtverdunningsmiddel waarvan minstens 5 000 liter in de Noordzee terecht kwam. De Nederlandse overheid zocht een maand lang koortsachtig naar 63 vaten van het giftige goed- je en vaardigde een verbod op visvangst uit over een gebied van meer dan 600 vierkante zeemijl. Uiteindelijk werd de vruchteloze zoektocht naar de ver- loren vaten opgeschort ...

Vanuit verschillende hoeken eist men maatregelen om de veiligheid van cargo- schepen te verbeteren. Momenteel zijn er wel wereldwijde richtlijnen en respec- tievelijke codes, maar het ontbreekt vooralsnog aan een goed uitgebouwd web van bindende regels. Stichting De Noordzee vindt dat in de eerste plaats het vastzetten van containers op de schepen beter kan en moet. De stichting wil tevens dat alle containers, die volgestouwd zijn met schadelijke producten, van zenders worden voorzien. Op die manier zijn ze makkelijker te lokaliseren wan- neer ze in zee terechtkomen.

Op het slagveld van de ozonzomer

De zomer komt er weer aan, en ongetwijfeld dus ook de ozonproblemen. De schuchtere stappen van de federale overheid zullen niet volstaan om ons van dat zomerspook te verlossen.

Hoe schadelijk die ozon wel is, beek vorig jaar nochtans overduidelijk. In het Verenigd Koninkrijk bij voorbeeld kwamen vorige zomer ten minste 800 men- sen om het leven als gevolg van een dodelijke cocktail van hitte en luchtvervui- ling. Door de extreme hitte steeg de ozonconcentratie toen naar ongekende hoogten en ook het percentage fijne stofdeeltjes in de lucht nam schrikbarend toe. Het gevolg was dat maar liefst 80% meer mensen aan luchtvervuiling stier- ven in de zomer van 2003 dan in de zomer van het jaar voordien.

"Toch is de kwaliteit van de Britse lucht de laatste jaren toegenomen," zo zei Engels milieuminister Lord Whitty. "Vooral in de stedelijke regio's is de kwali- teit van de lucht verbeterd." Niemand kan echter om de dramatische cijfers van 2003 heen. Volgens de milieuminister is de terugval enkel te wijten aan de uit- zonderlijke weersomstandigheden in de zomermaanden. Aan de politiek voor de verbetering van de luchtkwaliteit op lange termijn twijfelt hij niet. En Freya nu maar hopen dat de komende zomer niet té warm wordt ...

Tweeslachtige houding over genetische manipulatie: kweken mag niet, invoeren wél ...

De Belgische overheid verzet zich gedeeltelijk tegen de genetische manipulatie van koolzaad door de Duitse biotechnische gigant Bayer. De Europese Unie was bereid haar fiat te geven voor de productie van het genetisch gemanipuleerde koolzaad. Ons land wil echter niet dat het koolzaad in Europa wordt geteeld, omdat de productie ervan te schadelijk is voor het milieu. Dat bleek uit een grootschalig Brits onderzoek. Tegen de invoer ervan heeft België evenwel geen bezwaar.

Om meer duidelijkheid te verkrijgen liet de Belgische overheid bijkomend onderzoek uitvoeren door de Belgische Raad voor Bioveiligheid. De Belgische wetenschappers besloten dat de productie van genetisch gemanipuleerd kool- zaad nauwelijks realiseerbaar is en moeilijk te beheersen. Bovendien zou de productie schade berokkenen aan de biodiversiteit.

België moet zelf uitspraak doen

Het is aan de Belgische rechters om te bepalen wie moet opdraaien voor de reinigingskosten van de bodem onder een Brussels tankstation. Dat is althans wat Juliane Kokott, adviseur van het Europees Gerechtshof, verklaarde. Daarmee speelde zij de bal terug naar het Belgische kamp. Ons land had het Europees Gerechtshof gevraagd tussenbeide te komen in een geschil met Texaco.

Een lek bij een Brussels Texaco-benzinestation tastte de grond onder het station sterk aan. Er was lang onduidelijkheid over wie verantwoordelijk zou worden gesteld: de eigenaar van het benzinestation of de olieleverancier. Bovendien hield Texaco hardnekkig vol dat dit geval niet onder de strikte regelgeving van de EU viel.

Zonder zich uit te spreken over strafmaatregelen liet de adviseur van het Europees Gerechtshof verstaan dat de grootste verantwoordelijkheid bij Texaco ligt. Texaco oefende immers economische macht uit op de eigenaar van het benzinestation. De reden van de vervuiling ligt ook bij Texaco zelf dat er niet in slaagde om haar tanken naar behoren te vullen. Daardoor kon brandstof in de bodem terecht komen. De uitspraken van Kokott zijn belangrijk daar zij een precedent kunnen betekenen voor zoveel andere gevallen.

Korte stukjes ...

Chemische stoffen schaden sperma

De kwaliteit van het mannelijk zaad is de afgelopen decennia drastisch gedaald. Volgens recent Brits onderzoek is dit deels te wijten aan de toenemende blootstelling aan chemische stoffen die de werking van de endocriene klieren verstoren. De onderzoekers benadrukken dat de afname van de kwaliteit van het sperma niets te maken heeft met de leeftijd van de onderzochte personen.

Greenpeace Luxemburg veroordeeld

Greenpeace Luxemburg is veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding aan Esso. In oktober 2002 blokkeerden 600 activisten verschillende benzinestations van Esso in het Groothertogdom Luxemburg. Een expert moet tegen juni dit jaar het economisch verlies vaststellen dat Esso heeft geleden als gevolg van de actie. Op basis daarvan zal de schadevergoeding bepaald worden.

Geen zalm meer voor Corleone

Amerikaanse onderzoekers hebben bekend gemaakt dat gekweekte zalm uit Europese wateren veel hogere concentraties organochloor bevat dan de zalm uit de Stille Oceaan. Organochloor wordt vaak gebruikt in insecticide en verhoogt de kans op kanker. De consumptie van besmette vis kan ook hartstoeornissen veroorzaken. Volgens de Nederlander Frans Kok, hoogleraar humane epidemiologie, zijn de resultaten hoogst alarmierend.

EU wil lidstaten strenger bestraffen

De Europese Commissie wil milieuovertredingen van EU-lidstaten strenger bestraffen. Op een daartoe georganiseerde conferentie in Brussel bogen specialisten het hoofd over hoe men milieuovertreders harder kan aanpakken. Vooral de situatie in Italië verontrust de specialisten. De Italiaanse regering decriminaliseert momenteel milieumisdrijven en zwakt haar eigen milieuwetgeving af.

Water moet beter

De Europese Commissie heeft enkele lidstaten hard op de vingers getikt, omdat ze een aantal EU-directieven omtrent het waterbeleid niet naleven. België hangt een stevige boete boven het hoofd, omdat ons land nog steeds niet aan alle Europese directieven over drinkwater tegemoetkomt. Vooral Wallonië treft in deze zaak schuld. Naast België kregen ook Nederland, Griekenland en het Verenigd Koninkrijk een laatste waarschuwing.

België voor Europees Gerechtshof

Ons land moet zich verantwoorden bij het Europees Gerechtshof, omdat Vlaanderen Europese richtlijnen inzake verbrandingsovens niet nakomt. Het is de tweede keer in korte tijd dat ons land zich moet verantwoorden. In februari werd ons land nog door het gerechtshof in het ongelijk gesteld in een twist met de Europese Commissie. Brussel bracht te laat verslag uit over een Europese richtlijn betreffende schadelijke stoffen in het water. Hiervoor werd ons land symbolisch veroordeeld.

Minder vaart in wind

Uit cijfers van de European wind energy association (Ewea) blijkt dat de productie van windenergie in de EU in 2003 met 11% minder sterk toenam dan het jaar voordien. De EU wil dat tegen 2010 22% van de elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen komt. Ewea waarschuwt dat dit streefdoel in het gedrang komt als er niet dringend werk wordt gemaakt van windenergie.

Verdieping Westerschelde?

ProSes koppelt veiligheid en toegankelijkheid aan natuurlijkheid

De verdieping van de Westerschelde zorgt al jarenlang voor discussie tussen Vlaanderen en Nederland. En dat is ook logisch: Antwerpen heeft er alle belang bij dat grotere schepen de ver binnenlands gelegen haven kunnen bereiken. Nederland is dan weer geen vragende partij: hoe minder schepen Antwerpen bereiken, hoe meer er natuurlijk naar Rotterdam gaan. En dan zijn er bovendien de grote ecologische bezwaren ...

Een onoplosbaar probleem dus. En dan koppel je – en daar zijn wij, Belgen, best wel goed in – een aantal dossiers aan mekaar. Zo kom je tot ProSes – Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium, waarin veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid een onlosmakelijk trio vormen. 'Veiligheid' is daarbij het Sigmaphan, 'toegankelijkheid' de verdieping van de Westerschelde en 'natuurlijkheid' ... het sluitstuk, de voorwaarde om alles voor iedereen – en vooral voor de milieubeweging! – verteerbaar te maken.

Het Schelde-estuarium, een geografisch afgebakend gebied dat zich uitstrekt van de Scheldemondingen aan de Noordzee tot aan de sluizen in Gent, is een bijzonder dynamisch ecosysteem en heeft als gevolg van menselijke ingrepen en externe invloeden veel voor het milieu nefaste veranderingen ondergaan. Het spreekt voor zich dat eender welke ingreep in het gebied niet nog meer schade aan dat ecosysteem mag veroorzaken. Integendeel: de mogelijkheden voor natuurontwikkeling moeten optimaal gebruikt worden. Dat zijn dus de randvoorwaarden voor de verdieping van de Westerschelde, en dat zorgt voor een nog subtieler evenwicht tussen de drie ProSes-pijlers: veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid. We zetten die pijlers even op een rijtje.

Toegankelijkheid - economie

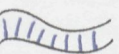
De toegankelijkheid voor de zeescheepvaart van de haven van Antwerpen is een belangrijke factor voor de economie van de regio. Reders maken bij intercontinentaal containervervoer steeds meer gebruik van containerschepen met diepgang van meer dan 13 meter. De huidige diepte en breedte van gedeelten van de vaarweg in de Wester- en Zeeschelde leveren daarbij problemen op omdat de diepstekende schepen Antwerpen alleen bij hoogwater kunnen bereiken. Verdere verruiming van de vaargeul tussen Vlissingen en Antwerpen die een getijonafhankelijke vaart toelaat voor sche-

pen met een diepgang van maximaal 13,10 meter wordt bijgevolg onderzocht. Economisch valt daar geen speld tussen te krijgen, maar of het ecosysteem die ingreep ook ecologisch kan verteren, blijft natuurlijk een ander paar mouwen.

Veiligheid - de mens

Veiligheid wil in de eerste plaats zeggen: zorgen dat grote overstromingen in het bovenstroomse Scheldebekken uitblijven. Of beter: dat overstromingen in de woongebieden uitblijven. En daar moest in België het Sigmaphan voor zorgen, het kleinere broertje van het gigantische Nederlandse Deltaplan uit de jaren '50.

Het eerste Sigmaphan werd in januari 1977 goedgekeurd en was een rechtstreeks gevolg van het noodweer dat een jaar eerder voor dramatische overstromingen in grote gebieden in het Zeescheldebekken had gezorgd. Grote hoeveelheden water werden vanuit de zee via de Schelde landinwaarts gestuwd en de dijken bleken niet bij machte wat tegen de zondvloed in te brengen. Daarmee werd op pijnlijke wijzen duidelijk dat maatregelen te lang op zich hadden laten wachten. Elk historisch nieuwsoverzicht bevat nog steeds de beelden van een gelaarsde koning Boudewijn die in een sloep de ontredde Ruisbroekenaren bezoekt. Nochtans kwamen de overstromingen er – bij wijze van spreken – niet echt

- toegangsweg
- beek
- doorlaatconstructie
- geherwaardeerde oude Schelde-arm: verzamelbekken voor het oppervlaktewater
- kleine stuw om water op te houden
- brug voor voetgangers, fietsers en/of voertuigen
- kerk
- bebouwing
- akkers / weiden (landbouwactiviteiten)
- natuurontwikkeling met ondiep grondwater en herstel KLE
- grasland/akkerbouw met ondiep water
- waterpartijen (combinatie) met natuurontwikkeling
- natuurontwikkeling met bos en grasland
- natuurontwikkeling met bos en grasland en integratie van oude ontginningsputten
- herstel oude historische dijk (op historische hoogte)
- sigmadijk (+ 8m TAW)

? Ja, maar ...

als donderslagen bij heldere hemel. Het Zeescheldebekken kampt immers al sinds de middeleeuwen met overstromingen.

Sigmaplan kost veel geld en natuur, maar brengt geen veiligheid

Dat eerste Sigmaplan voorzåg onder andere in de bouw en verhoging van dijken en de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden en stormvloedkeringen. De uitvoering van deze maatregelen had vanzelfsprekend een grote en doorgaans vernietigende impact op

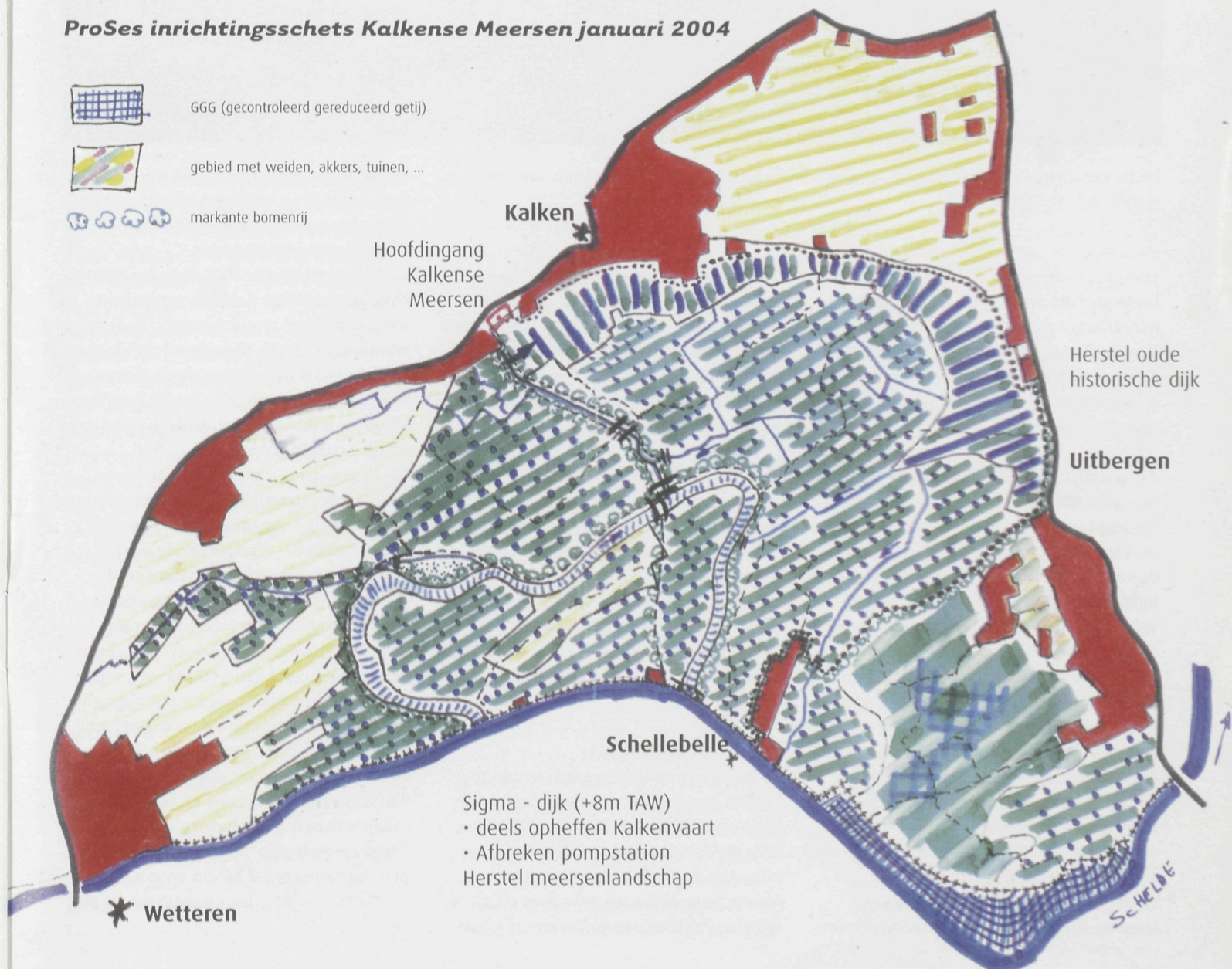
het milieu. Maar dat niet alleen, want ondanks de inspanningen sinds 1990 hebben zware stormen en overstromingen meermaals aangetoond dat het veiligheidsniveau vooral in het Zeescheldebekken in Vlaanderen verder zou moeten worden opgevoerd. Voor het Nederlandse en het Vlaamse deel van het estuarium moet op lange termijn bovendien rekening worden gehouden met de zeespiegelstijging en klimaatwijziging (zoals meer stormen), die tot meer (nog) onveiligheid kunnen leiden. Een verdere actualisatie van het Sigmaplan dringt zich dus op en één

van de mogelijkheden – of beter: vanuit milieuoogpunt de enige mogelijkheid – is het geven van veel meer ruimte aan de rivier. Zo koppel je veiligheid aan natuurontwikkeling en dat betekent dus dubbele winst.

Ook wordt onderzocht of de historische verbinding tussen Ooster- en Westerschelde bij stormvloed ter hoogte van de Kreekrak kan worden hersteld. Dat zou immers leiden tot een verlaging van de hoogwaterstanden bij stormvloed bovenstrooms.

Van een ander vaatje maar daarom niet minder belangrijk: het zeer intensieve

ProSes inrichtingsschets Kalkense Meersen januari 2004

De Westerschelde verdiepen kan alleen wanneer bikkelharde ecologische randvoorwaarden worden gerespecteerd.

transport van gevaarlijke stoffen (in het bijzonder ammoniak) in het Schelde-estuarium zorgt voor grote risico's voor de vele tienduizenden mensen die in de regio wonen en werken. Ook daar moet in het kader van ProSes werk van worden gemaakt.

Natuurlijkheid - het milieu

Het Schelde-estuarium is een ontmoetingsplaats van land en zee en van zout en zoet water, en onder andere daardoor dus een lappendeken van verschillende biotopen en ecosystemen waarvan er vele (zoals de brakwaterschorren langs de Schelde en haar bijrivieren) op Europees niveau belangwekkend zijn. Het meest kenmerkende element van het Schelde-estuarium is zijn dynamiek met het getij, het voortdurend wijzigend (meer)geulenpatroon en de wisselende zoutconcentraties. Door menselijke ingrepen is de kwaliteit en het functioneren van dat systeem echter onder zeer zware druk gekomen en een absolute randvoorwaarde bij elke denkbare ingreep is verdere verslechtering alvast

te voorkomen. Meer nog: de rivier heeft meer ruimte nodig voor de dynamiek van het natuurlijke systeem. Veel kwetsbare en zeldzame fauna en flora zijn al verdwenen en veel van de nog overblijvende soorten dreigen snel dezelfde weg op te gaan.

In juni 2003 bracht ProSes een studierapport uit met daarin verschillende maatregelen om het natuurlijk functioneren te verbeteren. Die moeten leiden tot een natuurontwikkelingsplan dat van het Schelde-estuarium een multifunctioneel estuarien watersysteem moet maken dat op duurzame wijze in dienst kan staan van de menselijke noden.

Ontwikkelingsschets

Op basis van deze uitgangspunten legt ProSes momenteel de laatste hand aan een ontwikkelingsschets voor het Schelde-estuarium op middellange termijn. Die door provincies, gemeenten, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden ondersteunde ont-

wikkelingsschets moet eind 2004 klaar zijn en moet richting geven aan de toekomstige beleidsmaatregelen in Nederland én Vlaanderen.

In de Langetermijnvisie zijn vier belangrijke zones in het Schelde-estuarium aangeduid: het mondingsgebied, de Westerschelde, de Beneden-Schelde met de haven van Antwerpen en de Boven-Schelde. Op deze manier wordt het 'vaarwater' van de Langetermijnvisie dus duidelijk bepaald.

En dat vaarwater was al niet te breed, want de drie invalshoeken in deze visie – veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid – fungeren als echte breekijzers die een uitgebalanceerde toekomst van het estuarium mogelijk moeten maken. Een moeilijk karwei, want de verschillende prioriteiten brengen natuurlijk tegenstrijdige belangen met zich mee. Bovendien moet men ook rekening houden met de morfologische aspecten van het estuarium en met de rol die het estuarium speelt op het vlak van recreatie, landbouw en visserij. Maar wanneer ProSes zorgt voor een breed en door alle 'belanghebbenden' gedragen integraal beleid voor het estuarium, wint alles en iedereen daarbij.

Natuurontwikkelingskansen

Het uitgangspunt van dat integraal beleid is het behoud van de fysieke en ecologische systeemkenmerken van het estuarium. Het estuarium kent twee eco-systemen. Het eerste is dat van de Zeeschelde en is een zoetwatersysteem. Het tweede behoort tot de Westerschelde en is een brak- en zoutwatersysteem. Daardoor vinden we in het Schelde-estuarium zowel zoetwaterschorren en -slikken als brakwaterschorren en -slikken terug. Sinds de jaren 70' is er meer aandacht voor de waterkwaliteit. Toch blijft verontreiniging een belangrijke bedreiging voor de verdere ontwikkeling van het estuarium en haar habitats.

Hier liggen dus natuurontwikkelingskansen in het kader van de ingrepen in het estuarium zelf. Het Sigmaplan moet echter veiligheid brengen in de stroomopwaartse gebieden in het Scheldebekken – zeg maar in heel grote delen van Vlaanderen. Een verderzetting van de Sigma-aanpak zoals we die van de voorbije decennia kennen is uiteraard uit den boze. Teveel natuur is al op de schop gegaan, te weinig overstromingsproblemen zijn opgelost. Maar het kan ook anders: het Sigmaplan kan meer échte veiligheid in grote delen van het Scheldebekken ook koppelen aan natuurontwikkeling. Een voorbeeld: de Kalkense Meersen, een immense lap Scheldevallei tussen Schellebelle (Wichelen), Kalken (Laarne) en Uitbergen (Berlare). Daar vechten milieuvereniging Kolena en de plaatselijke afdeling van Natuurpunt al tientallen jaren tegen de ... ontwatering van een natuurlijk overstromingsgebied, één van de belangrijkste natuurparels van de Scheldevallei.

Groene Lieve

Wij mogen op stap met Lieve Van Bockstael, één van de iconen van de Oost-Vlaamse milieubeweging. Groene Lieve wordt ze soms genoemd, en daar heeft ze zelf geen moeite mee – ze heeft er zelfs haar e-mailadres van gemaakt! In oktober vorig jaar kreeg het Komitee voor Leefmilieu en Natuurbehoud (Kolena) uit Kalken nog een prijs van Eurosité voor één van de wandelingen die Lieve had uitgestippeld door de Kalkense Meersen. Eurosité, de Europese vereniging die alle terreinbe-

herende verenigingen van Europa patrooneert, plaatst ieder jaar in juni alle Europese natuurgebieden in de kijker die deel uitmaken van Natura 2000, het netwerk van Europese natuurgebieden.

Kalkense Meersen

Met ongeveer duizend hectaren aaneengesloten laaggelegen weiland, doorploegd met sloten en poelen in een oeroude meander van de Schelde, vormen de Kalkense Meersen nog steeds een belangrijke broed- en overwinteringsplaats voor tal van weidevogels, waaraan het gebied trouwens de status van Europees Vogelrichtlijngebied verdient.

De ondiepe sloten en waterpartijen geven nestgelegenheid aan allerlei eenden, waaronder de zeldzame zomertaling. In de rietkragen wonen blauwborst en kleine karekiet. Van de 700 grutto-koppels die in België nestelen, brengen 30 koppels hun jongen groot in de Kalkense Meersen. De talrijke knotwilgen zijn dan weer een gedroomde broedplaats voor steenuilen. Van de bruine kiekendief zijn twee broedgevallen bekend. Het water in de sloten langs de meersen is van goede kwaliteit. In de meersen zijn hier en daar nog enkele zeldzame blauwgraslanden te vinden. Allemaal stille getuigen van wat het gebied ooit heeft betekend, en wat het in de dromen van Lieve en haar medestanders ooit weer zal worden ...

Natuurlijk overstromingsgebied

Dat je dit natuurlijke overstromingsgebied in het kader van het Sigmaplan opnieuw inschakelt om het overtollige Scheldewater op te vangen, lijkt de evidentie zelve. Lieve droomt dan ook hardop van een echt wetlandgebied, en ziet in haar verbeelding al ralreigers, roerdompen, kwartelkoningen en veel meer blauwborsten dan vandaag in de Kalkense Meersen neerstrijken. Maar tussen droom en daad staan er ook hier nog heel wat beperkingen, en dat begrijpt Lieve als geen ander. Ten eerste is er het probleem van de waterkwaliteit. Het Scheldewater blijft erg vuil, en beterschap is vooralsnog niet in zicht. "En we moeten toch absoluut vermijden dat vervuild water het gebied kan binnendringen," vertrouwt Lieve ons toe. Een even groot probleem als het verhinderen dat vuil water binnenkomt

is ... verhinderen dat zuiver water buitengaats. Want op dat vlak kunnen de Kalkense Meersen model staan voor veel gebieden in Vlaanderen. Op het moment dat de strijd van Kolena voor een hoger waterpeil in de meersen al volop aan de gang was, werd op de Kalkense Vaart, een gigantisch en peperduur pompstation gebouwd om het waterpeil kunstmatig te ... verlagen. Een flink aantal weiden werden sindsdien omgezet tot maïsakker. In overleg met de landbouwers tracht Natuurpunt een aantal percelen weer waterrijk te maken. Zo gaat het maaïen van de hooilanden pas van start als alle weidevogeljongen voldoende groot zijn. Als gevolg van deze maatregel is het aantal Grutto's weer gestegen, maar veel andere soorten wachten op ... véél betere tijden.

Nog een obstakel: de buurtbewoners. "Wanneer wij zeggen: de meersen natter, begrijpen de mensen dat hier niet. Ze zeggen dan: we verzuipen hier nu al. En dat klopt ook, want veel hogergelegen gebieden hebben hier last van wateroverlast. Terwijl de vallei droog blijft, staan hogergelegen woongebieden onder water. Dat lijkt absurd, maar het is het niet helemaal. De reliëfverschillen zorgen ervoor dat het water in de wijken niet overal meteen wegkan, en dus moet je ook in de wijken hier en daar voor buffering zorgen."

Maar dat het waterpeil in de meersen een stuk hoger kan, dat niemand daar last van heeft en dat de natuur er zeer wel bij vaart – dat kan niemand betwisten. En dus dromen wij mee met Lieve van een wetland vol leven, wilgenbosjes en knuppelpaden, bloemrijke hooilanden en buitendijkse schorren. En als het Sigmaplan daar niet kan voor zorgen, dan zit het met het Sigmaplan nog steeds goed fout!

Steven Lpez

Stagiair communicatiebeheer - journalistiek bij Milieurama - Bond Beter Leefmilieu

Stef Boogaerts

coördinator pers & communicatie en hoofdredacteur Milieurama - Bond Beter Leefmilieu

DAG VAN DE AARDE

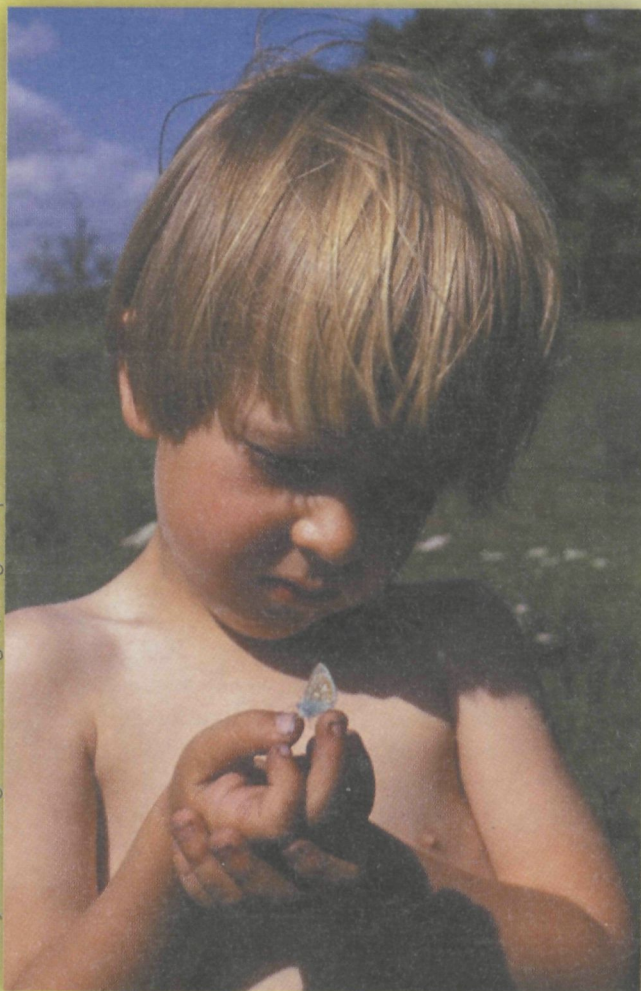

Foto: Mijel Decler • grafiek: Luc Nagels, lucagraaf@pandora.be

Natuur- en milieuhappening

vanaf 12u

tentendorp met milieudebatten, animatie, 5 'thematenten' rond klimaat, landbouw, lucht, natuur en water, kindertent met een oerbosbelevingstunnel, djembécursus, kinderopvang ...

vanaf 13u

Econcerto in het Mechels Broek: natuur- en cultuurwandeling met poëzie, muziek, theater ... www.econcerto.be

om 15u

hoogte-interview vanuit luchtballon met Vlaamse toppolitici
grootste tamtam ooit voor het behoud van de aarde en voor een beter leefmilieu in Vlaanderen

om 17u

de wereldse groep Jaune Toujours en twee verrassingsacts zetten een bruisend orgelpunt achter de Dag van de Aarde

Dag van de Aarde

Maak tamtam voor een beter milieu

zondag 25 april 2004 • De Nekker • Mechelen

www.dagvandeearde.be

Dag van de Aarde is een organisatie van de Vlaamse natuur- en milieubeweging

Natuurpunt, WWF, Greenpeace, JNM, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Vogelbescherming, Velt, Vibe Durme vzw, Stichting Omer Wattez, Torenvalk, West-Vlaamse Milieufederatie (WMF), Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel en tientallen regionale en lokale leden van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen

